

BIOSEM

**Bioethics and sustainable environment management
(2022-1-SI01-KA220-SCH-000086423)**

INTERDISCIPLINARNI TEČAJ, KI TEMELJI NA PRIMERIH IN PREDLOGAH

Pričujoče gradivo je nastalo v okviru projekta Erasmus+ z naslovom "Bioetika in trajnostno okoljsko izobraževanje v šolah" s številko 2022-1-SI01-KA220-SCH-000086423, ki ga je odobrila Slovenska nacionalna agencija. Projektni partnerji so: Teološka fakulteta Ljubljana, Slovenija, Mednarodna balkanska univerza, Makedonija, Osmangazi District Directorate of National Education, Turčija, Şükrü Şenkaya Anatolian High School, Turčija, Daugavpils 3. Vidusskola High School, Latvije, Permacultura Cantabria, Španija, Istituto di Istruzione Superiore Leonardo, Italija, Urban Research and Education, Nemčija.

Poučevanje bioetike ni vključeno v učne načrte srednjih šol. Pri pregledu literature ni bilo ugotovljeno, da bi se pri pouku ali v okviru obšolskih dejavnosti v srednjih šolah na področju trajnostne okoljske vzgoje uporabljale izobraževalne vsebine, ki bi temeljile na predhodnih predlogah. V okviru projekta smo tako razvili metodo poučevanja na podlagi predlog in pripravili vsebine za poučevanje bioetike v srednjih šolah, ki vsebinsko pokrivajo naslednja področja:

- 1- *Globalna pravičnost*
- 2- *Podnebne spremembe*
- 3- *Človeški razvoj*
- 4- *Zdravje ekosistemov in vodni viri*
- 5- *Znanost in tehnologija*
- 6- *Življenje živali*
- 7- *Minimalistično življenje*

V nadaljevanju predstavljene predloge naj bi služile kot zgled izobraževalcem na področju izobraževanja o bioetiki, trajnostnem okolju in podnebnih spremembah, kot tudi tistim, ki delajo na tem področju v srednjih šolah.

S preučitvijo predlog družboslovnih vprašanj in literature, ki jih je pripravil OMEM (Osmangazi District Directorate of National Education), je bila oblikovana predloga, ki vključuje naslednje elemente: vsebino, naslov, cilj, povezanost z namenom, kratke objektivne informacije o vsebini, dilemo, predlagane dejavnosti in vprašanja.

PREDGOVOR:

Etika ni matematika! Čeprav obstajajo etične norme, ki so univerzalne in vedno veljajo (Spoštuj vsakega človeka! Bodi pošten! Ne goljufaj! Ne laži! Ne kradi!), se pri vsakodnevnih odločitvah pogosto znajdemo v dilemi, kateri vrednoti dati prednost. Etična odločitev je tista, pri kateri izberemo najboljše možno dobro v dani situaciji in kontekstu (seveda ob upoštevanju etičnih načel).

Moralne dileme so situacije, v katerih si nasprotujeta dve možni rešitvi, od katerih nobena ni povsem dobra. V vsakem primeru obstaja tveganje, da bo imela odločitev negativne posledice. "Ne glede na to, za kaj se odločimo, bo v to vpleteno nekaj zla. Očiten odgovor je, da moramo izbrati najmanjše zlo in to je smiselno." (Hannon, 2005, 58) Vendar uravnoteženje moralnih vrednot ni tako preprosto. Pri moralnih dilemah gre za etično razmišljanje posameznika: kakšno hierarhijo vrednot ima posameznik, kdo so glavne avtoritete v njegovem življenju, kakšni so temeljni motivi za moralno delovanje in kakšni so temelji njegovih etičnih stališč.

Številni raziskovalci v preteklosti (Piaget, Kohlberg ...) so uporabljali moralne dileme za raziskovanje moralne presoje in spodbujanje moralne vzgoje mladih. Z razpravo o konkretnih primerih so izostrili sposobnost moralnega presojanja. Gre za induktivno metodo učenja, saj s pomočjo konkretnega primera poskušamo priti do splošno veljavnih sklepov. Ta pristop k poučevanju bioetike se nam je zdel najprimernejši za mladostnike. Želeli smo poiskati primere, ki bi bili vsaj delno pomembni za njihovo konkretno življenje. Želeli smo jim pokazati, da so bioetične dileme resnične dileme, do katerih morajo zavzeti stališče. Predvsem pa naj bi jih razmišljanje vodilo k odgovornemu delovanju na individualni in kolektivni ravni.

Zbirka predlog, ki si jo boste ogledali, je del procesa oblikovanja učnega gradiva za izbirni predmet bioetika v srednjih šolah. Primeri ali dileme, ki jih boste našli, so lahko koristen prispevek za kratko razpravo o etičnih vprašanjih pri skoraj vsakem predmetu v srednji šoli. Oblikovalci učnega gradiva menijo, da je pomembno razpravljati o etičnih vprašanjih pri skoraj vseh predmetih, da bi mlade spodbudili k prevzemanju odgovornosti za prihodnost življenja na našem planetu. Želimo si, da bi čim več učiteljev etične dileme, ki jih predlagamo, ali druge etične dileme smiselno vključilo v redni pouk¹.

1. Patrick Hannon. 2005. Moralno odločanje. Dublin.
(P. S.: Hvala koordinatorju projekta Romanu Globokarju za predgovor.)

UVOD:

Zaradi težav, kot so hitro naraščanje svetovnega prebivalstva, zmanjševanje obdelovalnih površin in globalno segrevanje, je treba sprejeti nekatere varnostne ukrepe za prihodnost, razviti nove tehnologije in izkoristiti biološke sisteme. Gensko inženirstvo in biotehnologija, ki sta v ta namen razviti tehnologiji, imata danes pomembno mesto z uporabo na različnih področjih. Na splošno sta ti veji znanosti, ki "uporabljata biološke sisteme in žive organizme ali njihove derivate za preoblikovanje ali ustvarjanje izdelkov ali procesov za določeno uporabo" med prvimi vejami znanosti, za katere se pričakuje, da bodo pomembno prispevale k blaginji človeštva v 21. stoletju in tudi pozneje.

Raziskovalci so ugotovili, da je treba pri pripravi posameznikov na njihove prihodnje družbene vloge obravnavati ne le pridobivanje osnovnega znanja, temveč tudi družbene učinke uporabe tega znanja na različnih področjih z vseh vidikov: socialnega, kulturnega, verskega, moralnega in pravnega. Kajti samo pridobivanje znanja ni dovolj za sprejemanje racionalnih odločitev (Harding in Hare, 2000). Zato je med pedagogi popolno soglasje, da je treba znanost in njeno uporabo obravnavati in poučevati skupaj z njenimi etičnimi in družbenimi vidiki, da bi srednješolcem pomagali pridobiti znanstven pogled in odrasti v zavedne in s tovrstnim znanjem dobro opremljene državljane (Aikenhead in Ryan, 1992, Bybee, 1987; Yager in Hofstein, 1986; Yager in Penick, 1988; Yager in Tamir, 1993; Booth in Garrett, 2004).

S tega vidika sta razvoj bioloških znanosti in zlasti biotehnologije v 20. in 21. stoletju ter uporaba tega razvoja na različnih področjih v zadnjem času prinesla izobraževanje o bioetiki, ki je drugačen učni pristop, ki bo povečal družbeno informiranost, ozaveščenost in zavedanje na vseh stopnjah izobraževanja.

KAJ STA BIOETIKA IN BIOETIČNO IZOBRAŽEVANJE?

V luči konceptov etike in morale je bioetika opredeljena kot "področje, na katerem se obravnavajo etični problemi, povezani s človekovim zdravjem (medicino) in drugimi biološkimi znanostmi" (Kushe in Singer, 2001, str.: 3–4).

Po šestdesetih letih prejšnjega stoletja so tako razprave o uporabi jedrskega orožja v vietnamski vojni kot vprašanja pravic žensk, ki so se pojavila zaradi razvoja feminizma in reproduktivnih tehnologij, danes spremenili vsebino tega koncepta in bioetiki omogočili, da je dobila bolj splošno in interdisciplinarno strukturo (Kushe in Singer, 2001, str.: 8).

2. Konvencija o biološki raznovrstnosti, člen 2. Uporaba izrazov, Združeni narodi, 1992.

Bioetika je disciplina, ki preučuje etična vprašanja, povezana z uporabo bioloških in medicinskih znanosti. Po drugi strani pa je izobraževanje o bioetiki izobraževalni proces, katerega cilj je pridobiti veščine in stališča za prepoznavanje, analiziranje in oblikovanje rešitev za bioetična vprašanja. Osvetljuje etične probleme, s katerimi se srečujemo na področjih, kot so bioetično izobraževanje, biomedicinske raziskave, klinične prakse, genetske tehnologije, presajanje organov, umetna oploditev, prenos zarodkov, človekove pravice in zdravstvene politike. Izobraževanje na področju bioetike se lahko izvaja s teoretičnimi in praktičnimi metodami. Teoretične metode vključujejo predavanja, predstavitve, razprave in seminarje. Glede na raziskave izobraževanje na podlagi predlog in izobraževanje o bioetiki povečujeta trajnost učenja pri srednješolcih.

ZAKAJ JE POTREBNO IZOBRAŽEVANJE O BIOETIKI?

V sodobnih družbah se morajo ljudje, ki imajo koristi od prednosti znanosti in tehnologije, prilagoditi razvitim tehnologijam, hkrati pa se tudi soočiti z družbenimi odsevi teh tehnologij ter po potrebi sprejemati odločitve in izbire.

Izhajajoč iz ideje, da bodo današnji dijaki v prihodnosti aktivni državljani in odločevalci, poudarja, da morajo izobraževalni programi vključevati procese, ki bodo obravnavali družbene, kulturne, okoljske, politične in etične vidike znanosti in tehnologije. Osnova teh procesov so razprave (argumenti), ki bodo razvijale zanimanje srednješolcev za predmet, njihovo motivacijo in sposobnosti razmišljanja (Chen in Stroup, 1993).

Razprava o "vrednotah" v zvezi s sociološkimi vprašanji zahteva spretnosti spraševanja. Po Bloomovi taksonomiji so za to potrebne spretnosti, ki vključujejo "kognitivne procese na višji ravni", nad ravno pomnjenja in razumevanja informacij, pri socioloških vprašanjih pa lahko te spretnosti naštejemo takole:

- sposobnost analiziranja okoljskih in etičnih vprašanj,
- sposobnost postavljanja vprašanj,
- sposobnost strukturiranja razprav,
- sposobnost uporabe teh spretnosti v lastnem (individualnem) sistemu razmišljanja (Dori, Tal in Tsaushu, 2003).

Vendar pa v tem procesu učitelji in učenci pridobijo sposobnost razmišljanja in odločanja na podlagi etičnih vrednot, pri čemer raziskujejo nasprotno poglede na temo, preučujejo morebitne koristi in škodo ter družbene in politične dejavnike (Pedretti, 1999). Če ga ocenjujemo v tem kontekstu, izobraževanje o bioetiki posameznikom omogoča, da razumejo vrednostne probleme, ki jih povzročajo biološke znanosti, in razvijejo sposobnosti odločanja na podlagi etičnih teorij in načel (Macer, Asada, Tsuzuki, Akiyama in Macer, 1996; Reich, 1995).

SCENARIJI

BIOSEM

Bioethics and sustainable environment management
(2022-1-SI01-KA220-SCH-000086423)

PRAVIČNA TRGOVINA

IZDELAVA: GLOBALNA PRAVIČNOST

IZDELAVA

GLOBALNA PRAVIČNOST

NASLOV

PRAVIČNA TRGOVINA

CILJI

- raziskovanje medsebojne povezanosti sveta;
- vedenje, kako globalizacija vpliva na naše vsakdanje življenje;
- razumevanje, kako so občutljive verige ponudb kot veliko povpraševanje na eni strani škodljive za ponudnike na drugi strani;
- sprejemanje osebne odgovornosti pri uporabi privilegijev globalizacije;
- predstavitev konceptov globalizacije, trgovine in pravične trgovine.

POVEZOVANJE Z OKVIROM KOMPETENC

- razumevanje konceptov globalizacije in globalne pravičnosti;
- zavedanje medsebojne povezanosti in soodvisnosti vseh ljudi in vseh živih bitij;
- poznavanje prednosti in slabosti globalizacije;
- povezovanje vzrokov in posledic globalizacije z bioetičnimi vprašanji;
- usposobljenost za prevzemanje osebne odgovornosti v zvezi z globalizacijo in globalno pravičnostjo.

KRATKE OBJEKTIVNE INFORMACIJE O PREDMETU

Globalizacija je skupek večdimenzionalnih procesov, ki ustvarjajo, poglobljajo, širijo in krepijo soodvisnost in izmenjavo na svetovni (globalni) ravni ter hkrati spodbujajo zavedanje o povezanosti globalnih in lokalnih procesov. Globalizacija je šla z roko v roki z uvajanjem najnovejših tehnologij, kot so internet, mobilni telefoni, družbeni mediji, in novih institucij, kot so Svetovna trgovinska organizacija, večstranski sporazumi o trgovini z blagom in storitvami ter zaščiti intelektualne lastnine. (Vir: Kompetenčni okvir BIOSEM)

PRIMER

Daniel je od mame dobil nekaj denarja, da je šel po nakupih. Skupaj z denarjem je dobil tudi nakupovalni seznam. Danielova mama ve, koliko stanejo izdelki na seznamu, zato ima Daniel za vse na seznamu približno pravi znesek. Ko pride v trgovino, zagleda brezdomca, ki ga vpraša, ali mu lahko odstopi kakšen evro ali drobiž. Daniel mu odgovori, da bo videl, ali mu bo ostalo kaj denarja, ko bo kupil vse, kar potrebujejo doma. Odide v trgovino in opravi večino nakupov. Na seznamu mu ostanejo le še banane. Na voljo sta dve različni znamki. Ena blagovna znamka je označena kot fairtrade in je dražja. Ima nekaj dodatnega denarja. Lahko se odloči, da bo kupil cenejše banane, da bo nekaj dodatnega denarja dal brezdomcu pred trgovino, ali da bo kupil majhno darilo za mlajšo sestro, ki je pravkar imela prvi nastop v glasbeni šoli, ali pa bo denar prihranil zase. Toda Daniel je v šoli slišal nekaj o pravični trgovini in o tem, kako podpira globalno pravičnost, zato je zdaj pred dilemo.

DILEMA

Ali naj Daniel kupi dražje banane iz pravične trgovine ali običajne, cenejše?

PREDLAGANA DEJAVNOST 1 (PREDNOSTI IN SLABOSTI)

Pravična trgovina:

- * podpira pravičnejše nadomestilo za delavce na plantažah;
- * prispeva k stabilnejšemu tržnemu sistemu, kjer so delavci in lastniki plantaž prepričani, da cene ne bodo padle pod zahtevani minimum;
- * s premijo fairtrade (1 \$ na škatlo za projekt, ki ga skupaj določijo delavci) prispeva k razvoju skupnostnih projektov v delavskih skupnostih;
- * prispeva k zaščiti delavcev (zdravje in varnost);
- * supermarketom daje povratne informacije/pritisk potrošnikov, da bi se morali obnašati socialno pravično.

Redno:

- * so cenejše;
- * več denarja lahko nameni pomoči potrebnim v svoji okolici;
- * denar lahko porabi za svojo družino;
- * ni prepričan, ali pravična trgovina res deluje;
- * ni prepričan, da bi njegova odločitev kaj spremenila.

PREDLAGANA DEJAVNOST 2

- Dijaki lahko situacijo odigrajo tako, da se jim dodelijo vloge v zgodbi. Eden je Daniel, drugi igrajo njegovo mamo, sestro, brezdomca, lahko pa dodate vloge, kot so blagajničarka, drug kupec ...;
- Dijaki prostovoljci odigrajo prizor, ostali pa ga opazujejo. Po igranju vlog lahko opazujoči dijaki podajo svoje pripombe, kaj so opazili, tisti, ki so igrali vloge, pa podelijo, kako so se počutili, ko so zagovarjali svoja stališča.

VPRAŠANJA

- Ali sem pripravljen plačati nekoliko več za banane iz pravične trgovine?
- Kakšno spremembo to prinaša svetu?
- Zakaj je banana tako priljubljena?
- Kakšna je razlika, če za prigrizek izberete banana ali lokalno pridelano sadje?
- Ali lahko vidim vpliv vplivnežev na svoje prehranjevalne navade?

SCENARIJ

BIOSEM

Bioethics and sustainable environment management
(2022-1-SI01-KA220-SCH-000086423)

GLOBALNA PRAVIČNOST

NASLOV: MEDICINSKI TURIZEM

IZDELAVA

GLOBALNA PRAVIČNOST

NASLOV

MEDICINSKI TURIZEM

CILJI

- razumevanje pomena zdravja v življenju ljudi;
- vedenje, da ni dobro le dejanje, da nekaj naredimo za lastno dobro, ampak da je treba odgovornost razumeti širše;
- priznanje, da je medicinski turizem vzrok in posledica neenakosti.

POVEZOVANJE Z OKVIROM KOMPETENC

- zavedanje pomena globalizacije in globalne pravičnosti za zdravje;
- poznavanje prednosti in slabosti globalizacije;
- vedenje, kako različne stopnje razvoja vodijo do velikih neenakosti med narodi, državami in kulturami;
- razvijanje kritičnega razmišljanja o procesu globalizacije;
- sposobnost uporabe bioetičnih načel v povezavi s procesom globalizacije;
- obvladovanje posebnih situacij, v katerih se pojavljajo dileme, povezane z globalizacijo.

KRATKE OBJEKTIVNE INFORMACIJE O PRED- METU

Medicinski turizem je trend, ki z globalizacijo dobiva vse večji zagon. Ko se pacienti iz razvitih držav odpravijo v države v razvoju, da bi bili deležni zdravljenja, ki jim zaradi finančnih ali pravnih razlogov ni na voljo v državi stalnega prebivališča. Pri tem se pojavlja več etičnih dilem: neenakomerna dostopnost do zdravljenja v najbolj razvitih državah, zaradi katere mora del ljudi iskati rešitev svojih zdravstvenih težav v izvedbi posega zunaj države. Znano je, da medicinski turizem vključuje presaditev organov nezakonitih darovalcev. Sami kirurški posegi lahko potekajo v bolnišnicah brez licence, z opremo, katere kakovost je vprašljiva, itd. Zdravstveni turizem je lahko tudi v nasprotni smeri. Premožnejši sloji prebivalstva v državah v razvoju potujejo v razvite države z naprednejšimi standardi v medicini, da bi opravili resnejše zdravstvene posege. Postavlja se dilema, ali naj ljudje, ki pripadajo eliti družbe, namesto da odhajajo na zdravljenje v tujino, plačujejo višje prispevke za zdravstveno zavarovanje in popravljajo podobo zdravstvenega sistema v lastni državi.

PRIMER

Vaša tesna prijateljica Sara se že več let pogumno bori z rakom. Kljub številnim lokalnim zdravljenjem se je njeno stanje poslabšalo, zato ji zdravniki zdaj priporočajo najsodobnejše zdravljenje raka, ki je na voljo le v državi v razvoju. Zdravljenje kaže obetavne rezultate, vendar je povezano z velikimi izzivi. Kot Sarina tesna prijateljica ste v težkem položaju. Želite najboljši možni izid za Sarino zdravje, tuje zdravljenje pa vam ponuja upanje na morebitno ozdravitev ob nižjih stroških. Vendar vas skrbijo tudi varnost, kakovost oskrbe, življenjski pogoji, vpliv na njeno izobraževanje in čustveni davek, ki bi ga to lahko imelo nanjo.

DILEMA

Vaša prijateljica vas prosi za podporo in nasvet, ali naj se odloči za to tvegano možnost medicinskega turizma ali pa naj nadaljuje z običajnim zdravljenjem doma. Kako ji lahko zagotovite podporo in smernice, ki jih potrebuje za to odločitev, ki ji bo spremenila življenje, pri tem pa ohranite njene najboljše interese in trdno prijateljstvo?

PREDLAGANA DEJAVNOST 1 (PREDNOSTI IN SLABOSTI)

DA:

- » medicinski turizem lahko omogoči dostop do zdravljenja, ki v domači državi ni na voljo;
- » z obiskom revnejše države se zmanjšajo stroški;
- » skrajšani čakalni časi za postopke.

NE:

- » kakovost zdravstvene oskrbe se lahko med državami in ustanovami zelo razlikuje, kar lahko ogroža paciente;
- » varnost pacientov je lahko ogrožena, zlasti če ustanova ali zdravstveno osebje nista ustrezno akreditirana ali regulirana;
- » lahko se pojavijo s potovanji povezana tveganja, kot so okužbe, prometne nesreče in jezikovne ovire.

PREDLAGANA DEJAVNOST 2 (IGRANJE RAZLIČNIH VLOG)

Dijaki prevzeti različne identitete. Igrajo naj osebe, ki želijo opraviti postopek; osebe, ki ga bo opravilo; sestanek s policijo doma, ki preverja zakonitost postopka (na primer v primeru nadomestnega materinstva); pogovor v družini, ko se nekdo odloči za postopek v tujini, pogovor z osebo, ki bo zaradi svoje revščine prodala svoje organe bogatemu tujcu in tako naprej.

- Med medicinskimi turisti so priljubljeni tudi estetski kirurški posegi, kot so lifting obraza, povečanje prsi in liposukcija.
- Veliko ljudi potuje v druge manj razvite države, da bi si po ugodnejših cenah privoščili zobozdravstvene posege, kot so implantati, koreninski kanali in krone.
- Nekateri ljudje potujejo v tujino zaradi specializiranega zdravljenja raka, ki v njihovi domovini ni na voljo. Države, kot so Nemčija, Japonska in Združene države Amerike, so znane po tem, da ponujajo najsodobnejša zdravljenja raka.
- Bolniki lahko gredo na presaditev organov v tujino, zlasti če v svoji državi ne morejo najti darovalca.
- Želja po otroku vodi pare na zdravljenje neplodnosti, kot sta oploditev in vitro (IVF) in nadomestno materinstvo, v države, kjer je to dovoljeno.

VPRAŠANJA

- Ali je prav, da dostop do zdravstvene oskrbe temelji na bolnikovi plačilni sposobnosti in ne na zdravstvenih potrebah?
- Ali je pravično, da države z nizkim BDP-jem nimajo dostopa do enako kakovostne zdravstvene oskrbe kot države z višjim BDP-jem?
- Kaj pa pacienti iz držav z nizkimi dohodki, ki so lahko izpostavljeni izkoriščanju ali podstandardni zdravstveni oskrbi?

SCENARIJ

BIOSEM

Bioethics and sustainable environment management
(2022-1-SI01-KA220-SCH-000086423)

PODNEBNE SPREMEMBE

TEMA: RAZMIŠLJANJE O
PODNEBNIH SPREMEMBAH Z
BIOETIKO IN NJENIMI PODNAČELI

TEMA

PODNEBNE SPREMEMBE

NASLOV

RAZMIŠLJANJE O PODNEBNIH SPREMEMBAH Z BIOETIKO IN NJENIMI PODNAČELI

CILJI

- poznavanje povezave med etičnimi načeli, uporabo bioetike in podnebnimi spremembami;
- odločitve, ki jih sprejemamo zdaj, vplivajo na sedanost in na ljudi po vsem svetu;
- sprejemanje okolju prijaznih odločitev pogosto otežujejo drugi dejavniki, kot so finančni dobiček in odvisnost od fosilnih goriv.

POVEZOVANJE Z OKVIROM KOMPETENC

- razumevanje osnovnih vidikov podnebnih sprememb;
- razumevanje posebnih situacij, v katerih se pojavljajo težave, povezane s podnebnimi spremembami;
- poznavanje povezave med bioetičnimi načeli in podnebnimi spremembami;
- sposobnost navesti primer povezave med bioetičnimi načeli in podnebnimi spremembami;
- poznavanje nekaterih možnih ukrepov za reševanje podnebnih sprememb;
- poznavanje osnovnih vidikov podnebnih sprememb.

KRATKE OBJEKTIVNE INFORMACIJE O PREDMETU

Posledice podnebnih sprememb so eden najtežjih problemov, s katerimi se trenutno sooča svet. V tem predmetu bomo pokazali, kako nam lahko etična analiza pomaga razumeti tako naravo podnebnega problema kot omejitve, ki jih prinašajo možne rešitve (Vanderheiden, 2008; Gardiner et al., 2010; Arnold, 2011). Pri tem bomo svojo pozornost usmerili na načine, kako podnebne spremembe ogrožajo temeljne vrednote in kako bodo sprejeti ukrepi sprožili pomembne pomisleke glede pravičnosti in odgovornosti.

Grožnjo, ki jo predstavljajo podnebne spremembe, so primerjali z “idealno moralno nevihto”. Ker združuje tri medsebojno povezana temeljna vprašanja moralnega delovanja (Gardiner, 2011a):

- 1.** Dejstvo, da so podnebne spremembe problem, ki vpliva na ljudi po vsem svetu, je bistvenega pomena. Ko se emisije toplogrenih plinov sprostijo v ozračje, lahko vplivajo na podnebje povsod na planetu, ne glede na to, od kod izvirajo (IPCC, 2007). Pogosto se govori, da bo to privedlo do zapornikove dileme ali tragedije skupnega, ki se bo odvijala med nacionalnimi državami. Medtem ko se vse države skupaj odločijo omejiti globalne emisije, da bi zmanjšale tveganje resnih ali katastrofalnih posledic, vsaka deluje individualno. Z drugimi besedami, med državami se bo odigrala zapornikova dilema ali tragedija skupnega, da bo naprej izpuščala plin v ozračje (Helm, 2008; Gardiner, 2011a).
- 2.** Drugi problem je, da imajo sedanje emisije pomembne posledice za prihodnje generacije. Emisije ogljikovega dioksida, najpomembnejšega toplogrednega plina, običajno ostanejo v ozračju dolgo časa in imajo škodljive učinke na podnebje stoletja ali celo tisočletja (IPCC, 2007). To se ne zdi pravično, zlasti če upoštevamo, da so negativni vplivi na prihodnost resni in kumulativni.
- 3.** Tretji problem etičnega delovanja je, da naša teoretična orodja na številnih sorodnih področjih, kot so mednarodna pravičnost, medgeneracijska etika, znanstvena negotovost in ustrezen odnos med ljudmi in preostalo naravo, niso v celoti razvita (npr. Jamieson, 1992). Podnebne spremembe na primer odpirajo vprašanja (etične) vrednosti, kot sta vprašanja, ali smo dolžni zaščititi živali, edinstvene kraje ali naravo, in kakšno obliko imajo te obveznosti, če sploh kakšno. Drug primer je, ko podnebne spremembe sprožajo vprašanja o (pravni) vrednosti zgodovinskih artefaktov, kot so fosilna goriva, in o tem, ali sploh obstajajo.

PRIMER

Jan in Zala sta predsednika študentske organizacije na srednji šoli. V medijih sta zasledila, da so pod njuno šolo odkrili veliko nafte. Nafto bi lahko črpali, prodajali in uporabljali v tovarnah, stanovanjih, elektrarnah in prometu. S tem bi ustvarili veliko prihodkov in omenjeno surovino lahko ponudili za uporabo javnosti. Če pa se bo uporabljala in sežigala, bo ogljikov dioksid, ki se sprošča, pospešil podnebne spremembe.

Ni še znano, ali je nafto mogoče izvrtati ali pa je treba v zemljo črpati kemikalije, da bi jo pridobili. Mnogi pravijo, da ta postopek, pri katerem se uporabljajo kemikalije, onesnažuje lokalne vodne vire in škoduje okolju.

Podjetja naftne industrije trdijo, da že vrsto let črpajo nafto na številnih lokacijah z veliko skrbjo za okolje in omejenim vplivom na lokalne skupnosti.

DILEMA

Ali naj Zala in Jan organizirata študentski protest proti črpanju nafte pod njuno šolo ali naj podpreta črpanje?

PREDLAGANA DEJAVNOST 1

Razprava v mestni hiši:

- Voditelja študentov (Zala in Jan): To razpravo organizirata kot prihodnja generacija skupnosti in jo zahtevata zato, da se prepričata, da je njuna odločitev najboljša za vse. Sta moderatorja.
- Predstavniki naftne industrije, ki zagovarjajo gospodarske koristi črpanja nafte, poudarjajo odgovorne prakse in možnost ustvarjanja lokalnih delovnih mest.
- Okoljski aktivisti se zavzemajo proti črpanju nafte in opozarjajo na okoljska tveganja, povezana z emisijami ogljika, onesnaževanjem vode in podnebnimi spremembami.
- Člani skupnosti izražajo pomisleke lokalne skupnosti, pri čemer obravnavajo tako morebitne gospodarske koristi kot okoljske vplive na njihovo vsakdanje življenje.
- Znanstveni strokovnjaki posredujejo dejanske informacije o podnebnih spremembah, posledicah izgorevanja fosilnih goriv in morebitnih dolgoročnih učinkih črpanja nafte.
- Šolski uradniki upoštevajo finančne posledice za šolo, vključno s tem, kako bi lahko prihodki, ustvarjeni z ekstrakcijo, vplivali na izobraževalne vire in priložnosti.
- Člani skupnosti: izražajo pomisleke lokalne skupnosti, pri čemer obravnavajo tako morebitne gospodarske koristi kot okoljske vplive na njihovo vsakdanje življenje.
- Znanstveni strokovnjaki: posredujejo dejanske informacije o podnebnih spremembah, posledicah izgorevanja fosilnih goriv in morebitnih dolgoročnih učinkih črpanja nafte.
- Šolski uradniki, ki upoštevajo finančne posledice za šolo, vključno s tem, kako bi lahko prihodki, ustvarjeni z ekstrakcijo, vplivali na izobraževalne vire in priložnosti.

VPRAŠANJA

- Kakšno vlogo ima po vašem mnenju človekova dejavnost pri povzročanju podnebnih sprememb in kako lahko uskladimo razvoj z varstvom okolja?
- Kako lahko podnebne spremembe nesorazmerno prizadenejo različne skupnosti in kakšno etično odgovornost imamo do teh skupnosti?
- Ali naj bodo države moralno odgovorne za svoje emisije ogljika? Kako lahko etično razsežnost podnebne krize obravnavamo na mednarodni ravni?
- Kako lahko posamezniki spremenijo svoj življenjski slog, da bi pozitivno prispevali k reševanju podnebnih sprememb, in ali menite, da so moralno zavezani k tem spremembam?
- Kako lahko podnebne spremembe vplivajo na javno zdravje in dostop do zdravstvenih virov? Kakšne so etične posledice teh vplivov?
- Kakšne etične dileme se lahko pojavijo pri razvoju tehnologij za blažitev podnebnih sprememb, kot je zajemanje ogljika, v zvezi z dodeljevanjem virov in nenamernimi posledicami?
- Kako lahko podnebne spremembe vplivajo na biotsko raznovrstnost in etično odgovornost, ki jo imamo do drugih vrst?
- Ali naj prednostno vlagamo v tehnologije, ki se neposredno borijo proti podnebnim spremembam, ali v tehnologije, ki se nam pomagajo prilagoditi njihovim posledicam? Kateri etični vidiki pri tem pridejo v poštev?

SCENARIJ

BIOSEM

Bioethics and sustainable environment management
(2022-1-SI01-KA220-SCH-000086423)

PODNEBNE SPREMEMBE

NASLOV:
STROŠKI HITRE MODE

TEMA

PODNEBNE SPREMEMBE

NASLOV

STROŠKI HITRE MODE

CILJI

- aziskovanje okoljskih in etičnih posledic modne industrije;
- razumevanje koncepta trajnostne mode in njenega vpliva na podnebne spremembe;
- analiziranje vloge osebnih odločitev pri zmanjševanju ogljičnega odtisa;
- spodbujanje kritičnega razmišljanja in spretnosti odločanja na področju trajnosti in etike;
- spodbujanje srednješolcev, da prevzamejo odgovornost za svoje vzorce potrošnje in se odločajo na podlagi informacij.

POVEZOVANJE Z OKVIROM KOMPETENC

- zavedanje pomena podnebnih sprememb;
- zavedanje bioetičnih vidikov podnebnih sprememb;
- zavedanje pomena osebnih zgledov pri preprečevanju podnebnih sprememb;
- navajanje primerov povezave med etičnimi načeli in podnebnimi spremembami;
- opredelitev konkretnih, ustreznih in dosegljivih osebnih ciljev za spopadanje s podnebnimi spremembami;
- usposabljanje za sprejemanje pobud za preprečevanje podnebnih sprememb;
- pripravljenost prevzeti osebno odgovornost za spremembo življenjskega sloga, da bi s svojim vedenjem pripomogli k reševanju izzivov podnebnih sprememb.

KRATKE OBJEKTIVNE INFORMACIJE O PREDMETU

Modna industrija je znana po svojem negativnem vplivu na okolje, vključno z emisijami ogljika, onesnaževanjem vode in izkoriščevalskimi delovnimi praksami. Cilj trajnostne mode je zmanjšati te učinke s spodbujanjem etične proizvodnje, zmanjšanjem količine odpadkov in okolju prijaznimi proizvodnimi procesi.

Podnebne spremembe in hitra moda: Hitra moda pomembno prispeva k podnebnim spremembam. Proizvodni procesi hitre mode, kot so proizvodnja tekstila, barvanje in proizvodnja oblačil, sproščajo toplogredne pline ter porabijo velike količine energije in vode. Poleg tega je industrija hitre mode močno odvisna od globalnih dobavnih verig, ki prispevajo k emisijam pri prevozu. Uničevanje izdelkov hitre mode prav tako povzroča nastajanje tekstilnih odpadkov, kar še dodatno zastruje okoljska vprašanja. Na splošno industrija hitre mode zaradi velikega obsega proizvodnje, hitrega prometa in praks, ki zahtevajo veliko virov, prispeva k ogljičnemu odtisu in vplivu na okolje, povezanima s podnebnimi spremembami.

Podnebne spremembe in trajnostna moda: Cilj trajnostne mode je ublažiti podnebne spremembe in zmanjšati njen vpliv na okolje. Blagovne znamke trajnostne mode dajejo prednost okolju prijaznim materialom, sprejemajo trajnostne proizvodne prakse in spodbujajo načela krožnega gospodarstva. Z uporabo ekoloških oz. recikliranih materialov, zmanjševanjem količine odpadkov in uporabo energetske učinkovitih postopkov trajnostna moda prispeva k zmanjšanju emisij toplogrednih plinov, porabe vode in onesnaževanja, povezanega z modno industrijo. Trajnostna moda spodbuja tudi zavestno potrošnjo, saj posameznike navaja k nakupu manjšega števila kosov višje kakovosti in k daljši uporabi obstoječih oblačil. Z uveljavljanjem trajnosti v modi lahko industrija z zmanjšanjem ogljičnega odtisa in spodbujanjem odgovornejših praks prispeva k reševanju podnebnih sprememb.

Hitra moda in trajnostna moda: Hitra in trajnostna moda predstavljata nasprotna pristopa v modni industriji. Hitra moda daje prednost hitri in poceni proizvodnji, kar povzroča degradacijo okolja in socialna vprašanja. Trajnostna moda pa se osredotoča na zmanjševanje vpliva na okolje, spodbujanje etičnih proizvodnih praks in spodbujanje zavestne izbire potrošnikov. Cilj trajnostne mode je prekiniti model hitre mode z zagovarjanjem počasnejših proizvodnih ciklov, kakovostnejših oblačil in preglednejših dobavnih verig. S podpiranjem trajnostne mode se lahko posamezniki zavestno odločijo, da se izognejo negativnim okoljskim in družbenim posledicam, povezanim s hitro modo, ter prispevajo k bolj trajnostni in etični modni industriji.

PRIMER

Sofija, dijakinja, ki se navdušuje nad trajnostnim razvojem, je prejela vabilo na težko pričakovano maturantsko zabavo. Prevzelo jo je navdušenje. Njeni sošolci so z veseljem iskali popolno obleko. Vendar se Sofija ni mogla znebiti skrbi glede okoljskih in etičnih posledic modne industrije. Pravzaprav ima privarčevanega nekaj denarja, s katerim bi rada kupila električno kolo, saj želi prispevati k zmanjšanju ogljičnega odtisa, in tako želi manj pogosto uporabljati osebni avtomobil oz. javni prevoz.

Vedela je, da običajne modne prakse pogosto vključujejo škodljive kemikalije, prekomerno porabo vode in izkoriščevalske delovne razmere. Bolj ko je spoznavala temne plati te industrije, bolj se je počutila neprijetno tudi glede udeležbe na maturantskem plesu. Hkrati pa se je zavedala, da bi ji nakup dražje, trajnostne obleke, vzel veliko denarja namenjenega nakupu električnega kolesa.

Tako se je znašla pred dilemo, saj ni želela sklepati kompromisov glede svojih vrednot, hkrati pa se ni želela počutiti izključene ali obsojane s strani sovrstnikov. Poleg vsega pa je želela z nakupom električnega kolesa izkoristiti priložnost za svoj doprinos k skrbi za okolje.

DILEMA

Naj Sofija izbere obleko hitre mode po dostopni ceni in kupi električno kolo ali naj investira v trajnostno in etično izdelano obleko, tudi če to pomeni, da bo porabila več denarja?

PREDLAGANA DEJAVNOST 1

Raziskovanje in predstavitev

Dijake razdelite v manjše skupine in vsaki skupini dodelite določen vidik trajnostne mode, kot so okolju prijazni materiali, prakse pravične trgovine ali recikliranje. Naročite jim, naj opravijo raziskavo in pripravijo predstavitev, v kateri bodo poudarili pomen dodeljenega vidika, njegov vpliv na zmanjšanje ogljičnega odtisa in primere blagovnih znamk ali pobud, ki ga posebjajo. Dijake spodbujajte, da v podporo svojim ugotovitvam vključijo vizualne prikaze in študije primerov iz resničnega življenja.

PREDLAGANA DEJAVNOST 2

Oblikovalski izziv

Spodbudite dijake, da oblikujejo in narišejo svoj trajnostni modni kos ali kolekcijo. Seznanite jih z informacijami o načelih trajnostnega oblikovanja, kot so vzorci brez odpadkov, uporaba organskih ali recikliranih materialov in inovativne proizvodne tehnike. Dijakom omogočite, da predstavijo svoje ideje in pojasnijo vključene trajnostne elemente. Ta dejavnost spodbuja ustvarjalnost, kritično razmišljanje in razumevanje praktične uporabe konceptov trajnostne mode.

VPRAŠANJA

1. Ali bi morala Sofija dati prednost trajnostni modi kljub temu, da je njena cena višja? Zakaj oz. zakaj ne?
2. Kako trajnostna moda prispeva k zmanjševanju ogljičnega odtisa in spodbujanju etičnih praks v modni industriji?
3. Na kakšne druge načine lahko Sofija poleg trajnostne izbire mode zmanjša svoj ogljični odtis?
4. Kako lahko posameznikove izbire v modi vplivajo na prakse v industriji in spodbujajo spremembe?
5. S kakšnimi izzivi se lahko Sofija sooči pri izbiri trajnostne mode? Kako jih lahko premaga?

SCENARIJ

BIOSEM

Bioethics and sustainable environment management
(2022-1-SI01-KA220-SCH-000086423)

ČLOVEŠKI RAZVOJ

NASLOV: ČLOVEKOV RAZVOJ, KIBERNETSKO USTRAHOVANJE IN BIOETIKA

TEMA

ČLOVEŠKI RAZVOJ

NASLOV

ČLOVEKOV RAZVOJ, KIBERNETSKO USTRAHOVANJE IN BIOETIKA

CILJI

- sposobnost opredeliti človekovo dostojanstvo, človekove pravice in človekov razvoj;
- dokazovanje znanja in razumevanja človekovega dostojanstva, človekovih pravic in človekovega razvoja;
- dokaz poznavanja osnovnih vidikov človekovega razvoja;
- poznavanje povezave med etičnimi načeli, uporabo bioetike in človeškim razvojem;
- sposobnost samostojne reprodukcije osnovnih vidikov človekovega razvoja;
- navajanje primerov povezave med etičnimi načeli in človekovim razvojem.

POVEZOVANJE Z OKVIROM KOMPETENC

- zavedanje pomena človekovega razvoja;
- poznavanje bioetičnih vidikov človekovega razvoja;
- zavedanje tveganja, ki ga prinaša neuporaba bioetičnih načel pri razvoju človeka;
- zavedanje pomena osebnega zgleda za človekov razvoj.

KRATKE OBJEKTIVNE INFORMACIJE O PRED- METU

Pravica do zasebnosti je osnovna človekova pravica, vendar je v sodobni družbi, zlasti z razvojem novih medijev, začela veljati za luksuz. Ljudje zamenjujejo svojo zasebnost, da bi bili sprejeti in priljubljeni v okolju, v katerem živijo. Ljudje pogosto sami od sebe izpostavljajo svojo zasebnost javnosti, ko objavljajo svoje fotografije na družbenih omrežjih, da bi dobili več pozornosti. Prav tako pa se lahko zasebni podatki o posameznikih zbirajo za uporabo v komercialne namene. Z McLuhanovimi besedami se ljudje vračajo v plemenske čase, ko je bilo vse javno (McLuhan

2013). Poleg izpostavljanja lastne zasebnosti so ljudje za pridobitev večje priljubljenosti pripravljeni poniževalno ravnati z drugimi ljudmi. Zdi se, da ti procesi ne zagotavljajo platforme za razvoj osebnosti in uresničevanje potencialov ljudi.

Na začetku je bila pravica do zasebnosti povezana z negativno svobodo, človeškim dostojanstvom in osebno avtonomijo. Pozitivno in negativno razumevanje svobode je razčlenil Isaiah Berlin v svoji legendarni knjigi Dva koncepta svobode. Po Berlinu je negativna svoboda opredeljena kot svoboda od neke entitete ali od določenih dejavnosti (na primer: med poletnimi počitnicami ste svobodni od vsakodnevnih obveznosti), medtem ko je pozitivna svoboda opredeljena kot svoboda, da nekaj naredite (na primer: kaj boste naredili s svojim prostim časom med poletnimi počitnicami). Človekovo dostojanstvo je povezano z vrednostjo in statusom, ki ga ima vsak človek kot edinstven posameznik. Osebna avtonomija je zmožnost vsakega posameznika, da samostojno upravlja svoje življenje, se sam odloča in sprejema odločitve na podlagi lastnega svetovnega nazora in vrednot. Postavlja se vprašanje, ali lahko ljudje ob nespoštovanju pravice do zasebnosti doživijo osebni razvoj, tj. ali lahko govorimo o človekovem razcvetu.

V 9. členu Splošne deklaracije o bioetiki in človekovih pravicah je navedeno, da je treba spoštovati zasebnost posameznikov in zaupnost njihovih osebnih podatkov. Podatki o posameznikih se ne smejo uporabljati ali razkrivati za druge namene, kot so bili zbrani ali za katere je bila dana privolitev (UNESCO 2005).

Kibernetsko ustrahovanje vključuje pošiljanje žaljivih in grozilnih sporočil po elektronski pošti in v javnih medijih, objavljanje slik ali videoposnetkov, ki žrtev osramotijo, ustvarjanje lažnih profilov ter lažnih ali škodljivih informacij o žrtvi.

Posledica spletnega ustrahovanja so lahko težave s telesnim in duševnim zdravjem, uživanje drog, alkohola, slabše samospoštovanje itd. Posledice kibernetskega ustrahovanja so lahko slabe ocene v šoli, na fakulteti, zmanjšana sposobnost delovanja, motivacija za uspeh ...

PRIMER

Spletno ustrahovanje je pojav, s katerim se na žalost srečujemo vse pogosteje. Bolj ko se uporablja svetovni splet, več je primerov kibernetskega ustrahovanja. To še posebej velja za populacijo, ki je ranljiva in ima malo izkušenj z nevarnostmi uporabe informacij o zasebnem življenju za kibernetsko ustrahovanje. Ali lahko navedete primere kibernetskega ustrahovanja iz svoje osebne izkušnje ali izkušnje nekoga, ki ga poznate? Dostojanstvo posameznikov je lahko ogroženo, če se z njimi ravna na ponižujoč način. Ogroženost dostojanstva je še večja, če je to objavljeno v družabnih medijih. Trije vplivneži v Bolgariji so aprila 2023 objavili videoposnetek, v katerem so z moškim ravnali kot s psom. Ali je bilo človeško dostojanstvo moškega, s katerim so ravnali kot s psom, spoštovano? Ko so bili vplivneži zaradi incidenta aretirani, so se branili, da so imeli soglasje osebe, s katero so ravnali kot s

psom. Dodatne informacije so pokazale, da je šlo za osebo z motnjo v duševnem razvoju. Ali je privolitev osebe z motnjo v duševnem razvoju zakonita? Ali lahko privolitev katerekoli osebe opravičuje ravnanje z njo kot z živaljo? Predstavljajte si, da ta človek ni imel motenj v duševnem razvoju, ampak je imel eksistenčne težave in je zato privolil, da se z njim ravna kot s psom. Ali bi bila njegova privolitev legitimna? Ali bi bilo njegovo morebitno ravnanje kot s psom legitimno? Če človek ne bi imel motenj v duševnem razvoju in eksistencialnih težav ter bi privolil, da se z njim ravna kot s psom, da bi pridobil priljubljenost ali veliko vsoto denarja, ali bi bila njegova privolitev legitimna? Ali bi bilo njegovo ravnanje kot s psom legitimno? Zakaj je ravnanje z ljudmi kot z živalmi nesprejemljivo? Ali je ravnanje s posameznikom kot psom problematično? V objavi posnetka, ki ga je posnel? Ali je problematično oboje? Ali pa ni problematično nič od naštetega? Kakšno je vaše mnenje o nevarnostih ponižujočega ravnanja v javnem prostoru (na družbenih omrežjih)? Primer prikazovanja fotografij, za katere ne bi želeli, da se pojavijo v javnosti. Ali pa da bi vas na družbenih omrežjih s komentarji poniževali in žalili. Kako bi ravnali, če bi se to zgodilo? Katere ukrepe ste sprejeli, da bi preprečili, da bi se to zgodilo?

DILEMA

Postavlja se dilema, ali lahko govorimo o kibernetsem ustrahovanju, če se posameznik ponižuje v javnem prostoru, ne da bi to nameraval storiti. Druga dilema je, ali lahko govorimo o tem, da posameznik ponižuje drugega posameznika v javnem prostoru, ne da bi to nameraval storiti, ali lahko govorimo o kibernetsem ustrahovanju. Tretja dilema je, ali dva posameznika istočasno nastopata v javnosti z namenom, da bi drug drugega ponižala, in če se to zgodi, ali gre za kibernetko ustrahovanje. Ali lahko navedete konkretne primere ustrahovanja? Če nekdo, ki ustrahuje druge, postane žrtev ustrahovanja, ali si zasluži pomoč? Kako pomagati žrtvam spletnega ustrahovanja?

Ali gre za kibernetko nadlegovanje, če zavestno sodelujete na javnem dogodku in o tem prejmete negativne komentarje? Ali je kibernetko ustrahovanje, če nekdo objavi svojo fotografijo in o tem prejme negativne komentarje? Ali je vsak negativen komentar kibernetko ustrahovanje? Zakaj večina ljudi objavlja slike v družabnih medijih? Zakaj ljudje komentirajo slike? Zakaj na slike dodajajo negativne komentarje?

PREDLAGANA DEJAVNOST 1

<https://www.youtube.com/watch?v=vtfMzmkYp9E>

Organizirajte razpravo o razlikah med ustrahovanjem in kibernetiskim ustrahovanjem.

https://www.youtube.com/watch?v=-C_T-CtgIEs

<https://www.youtube.com/shorts/wUpGnraLbnc>

Oglejte si kratke videoposnetke in se pogovorite.

VPRAŠANJA

Kibernetško ustrahovanje je lahko povezano s kršenjem zasebnosti posameznikov, če se jim grozi z javnim razkritjem delov njihovega zasebnega življenja. Kibernetško ustrahovanje lahko ogrozi integriteto, dostojanstvo in možnost razvoja posameznika.

- Kaj je ustrahovanje?
- Kaj je spletno ustrahovanje?
- Ali je spletno ustrahovanje povezano s kršenjem zasebnosti posameznikov?
- Ste bili kdaj žrtev spletnega ustrahovanja?
- Kako se odzvati na spletno ustrahovanje?

SCENARIJ

BIOSEM

Bioethics and sustainable environment management
(2022-1-SI01-KA220-SCH-000086423)

ČLOVEŠKI RAZVOJ

NASLOV: ČLOVEKOV RAZVOJ, DUŠEVNE MOTNJE IN BIOETIKA

TEMA

ČLOVEŠKI RAZVOJ

NASLOV

ČLOVEKOV RAZVOJ, KIBERNETSKO USTRAHOVANJE IN BIOETIKA

CILJI

- dokaz znanja in razumevanje človekovega dostojanstva, človekovih pravic in človekovega razvoja;
- poznavanje osnovnih vidikov človekovega razvoja;
- poznavanje povezave med etičnimi načeli, uporabo bioetike in človeškim razvojem;
- sposobnost samostojne reprodukcije osnovnih vidikov človekovega razvoja;
- navajanje primera povezave med etičnimi načeli in človekovim razvojem.

POVEZOVANJE Z OKVIROM KOMPETENC

- zavedanje pomena človekovega razvoja;
- poznavanje bioetičnih vidikov človekovega razvoja;
- zavedanje tveganja, ki ga prinaša neuporaba bioetičnih načel pri razvoju človeka;
- zavedanje pomena osebnega zgleada za človekov razvoj;
- sposobnost uporabe bioetičnih načel v konkretnih situacijah v zvezi s človekovimi pravicami in človekovim razvojem;
- sposobnost izražati svoja osebna prepričanja na spoštljiv in strpen način.

KRATKE OBJEKTIVNE INFORMACIJE O PREDMETU

Spoštovanje dostojanstva in omogočanje razvoja potencialov vsakega človeka je stalno aktualno vprašanje. Družba je dolžna vsakemu posamezniku omogočiti, da uresniči svoje potenciale, če se je za to pripravljen potruditi. V tem smislu imajo posamezniki formalno enake pravice in obveznosti do družbe, družba pa je dolžna svojim članom zagotoviti dostop do izobraževalnih in zdravstvenih storitev pod dostopnimi in enakimi pogoji.

Razlik v uresničevanju potencialov posameznikov ne bi smeli pogojevati družbeni dejavniki, kot so stereotipi, segregacija in diskriminacija, temveč bi morale biti posledica individualnih dejavnikov, kot so nadarjenost posameznikov, pripravljenost za delo in prizadevanja za razvoj lastne nadarjenosti itd.

Rast lahko razumemo kot proces, v katerem se nekdo ali nekaj razvija, spreminja, izboljšuje. Koncept človekovega razvoja je povezan z merjenjem in primerjavo kakovosti življenja ljudi. V prvem poročilu o človekovem razvoju Programa Združenih narodov za razvoj je navedeno, da morajo biti ljudje v središču vsega razvoja (Solbeck 2016). Etične dileme, ki se porajajo, so, ali lahko dinamiko življenja, spremembe v posameznih življenjskih ciklih ljudi, drugih oblik življenja in narave kot celote imenujemo razvoj. Izboljšanje življenjskih razmer ene vrste lahko pomeni poslabšanje življenjskih razmer drugih vrst, tako da je to, kar je razvoj za eno vrsto (če razvoj opredelimo utilitaristično), lahko nazadovanje za druge vrste na planetu. Če ima človek prednost pri razvoju, ali to pomeni, da lahko uporablja druge vrste in vrednote narave kot instrument za doseganje lastnega razvoja? Ali doseganje človekovega razvoja ne ogroža obstoja drugih vrst na planetu in narave kot celote?

Da bi dosegli človekov razvoj, morajo imeti ljudje dolgo in zdravo življenje, dostop do znanja in potrebnih virov, ki jim bodo zagotovili dostojen življenjski standard. Predpogoji za človekov razvoj so uživanje političnih, gospodarskih in družbenih svobod, ki dajejo priložnost za ustvarjalnost in produktivnost, spoštovanje kot osebe in uživanje človekovih pravic (Solbeck 2016). Z etičnega vidika se pojavljajo številne dileme. Na primer, če v družbi obstajajo stereotipi, segregacija in diskriminacija, ali vsi ljudje uživajo enako stopnjo politične, ekonomske in socialne svobode? Če ljudje iz določene družbene skupine zaradi diskriminacije ne morejo pridobiti izobrazbe, ali lahko naredijo uspešno poslovno kariero (uživajo ekonomsko svobodo), imajo pomemben vpliv v politiki (uživajo politično svobodo) in imajo ugleden družbeni status (uživajo socialno svobodo)?

PRIMER

Predstavljajmo si situacijo, ko je mogoče z prenatalnim zdravniškim posegom rešiti življenje kritično bolnega otroka. Obstaja velika verjetnost, da bo preživel, vendar bo imel duševne pomanjkljivosti.

DILEMA

Kaj storiti v takem primeru? Eden od odgovorov je, da ker človeško dostojanstvo temelji na duševnih sposobnostih posameznikov, ni prav, da rešujemo življenje osebe, za katero smo prepričani, da bo duševno manjrazvita. Drugi odgovor bi bil, da bi bilo treba sprejeti vse ukrepe za rešitev življenja, saj enakost človeškega dostojanstva prepoveduje, da bi nekatera življenja veljala za manjvredna. Tretji odgovor je, da bi bilo treba spoštovati dostojanstvo staršev in jim omogočiti avtonomijo, da se sami odločijo in rešijo to moralno dilemo. Kaj menite o tej situaciji? Kakšna bi bila pravilna odločitev? Zakaj?

PREDLAGANA DEJAVNOST 1

Pogovor v razredu, ki ga vodi učitelj

- Je vsako življenje enako dragoceno? Zakaj?
- Ali je treba povečati ozaveščenost, da bi pomagali osebam z motnjami v duševnem razvoju?
- Ali naj imajo osebe z motnjami v duševnem razvoju enake pravice kot vsi drugi ljudje?
- Ali je ignoriranje oseb z motnjami v duševnem razvoju oblika diskriminacije?
- Ali je ignoriranje oseb z motnjami v duševnem razvoju oblika neenakosti?

PREDLAGANA DEJAVNOST 2

Oglejte si kratek videoposnetek o duševni prizadetosti in organizirajte razpravo v razredu o vprašanih, ki izhajajo iz videoposnetka:

<https://www.youtube.com/watch?v=zzTCrz9Xynw>

VPRAŠANJA

Ali poznate osebo z motnjo v duševnem razvoju?
Kako naj se osebe z motnjami v duševnem razvoju vključijo v družbo?
Kako lahko pomagate osebam z motnjami v duševnem razvoju v svoji lokalni skupnosti?

SCENARIJ

BIOSEM

Bioethics and sustainable environment management
(2022-1-SI01-KA220-SCH-000086423)

ZDRAVJE EKOSISTEMOV

NASLOV: OBRAT ZA RECIKLIRANJE NA NARAVNEM OBMOČJU MESTA

TEMA

ZDRAVJE EKOSISTEMOV

NASLOV

OBRAT ZA RECIKLIRANJE NA NARAVNEM OBMOČJU MESTA

CILJI

- raziskovanje medsebojne povezanosti sveta;
- poznavanje povezave med ekosistemskimi storitvami in koristmi za ljudi;
- razumevanje pomena ohranjanja zdravih ekosistemov in vplivov, ki jih imajo lahko človekove dejavnosti na te sisteme;
- poznavanje, ali gospodarske koristi prevladajo nad trajnostjo ekosistema;
- sprejemanje osebne odgovornosti pri poseganju v zdravje ekosistema.

POVEZOVANJE Z OKVIROM KOMPETENC

- opredelitev pojma zdravja ekosistema;
- vedenje, da je vse v naravi medsebojno povezano;
- poznavanje različnih dejavnikov, ki vplivajo na zdravje ekosistema;
- poznavanje etičnih načel, povezanih z zdravjem ekosistemov;
- usposobljenost za reševanje specifičnih situacij, v katerih se pojavijo težave z zdravjem ekosistemov in vodnimi viri.

KRATKE OBJEKTIVNE INFORMACIJE O PREDMETU

Blaginja ljudi je odvisna od storitev, ki jih neposredno ali posredno prejemajo od ekosistemov. Ljudje uživajo blaginjo zaradi storitev, ki jih prejemajo iz popolnoma naravnih ekosistemov, kot so travniki, gozdovi, oceani, pa tudi tistih, pri upravljanju katerih je bolj prisotno posredovanje človeškega dejavnika, kot so kultura in mesta. V sodobni družbi so številni ekosistemi ogroženi zaradi prekomernega izkoriščanja. Količina in raznovrstnost odpadkov, ki nastajajo zaradi dejavnosti ljudi, sta izjemno veliki in zahtevata gradnjo zmogljivejših in priločno lociranih obratov za recikliranje. Lokacija teh obratov se počasi približuje naravnim območjem v mestnih predmestjih in jih zaseda.

PRIMER

Hitro rastoče mesto širi svoje meje in načrtuje gradnjo novega obrata za recikliranje odpadkov na velikem zemljišču, ki je že vrsto let nerazvito in ohranjeno kot naravno območje. Na njem so naravne sprehajalne poti za mame z otroki in vgrajeno igrišče za otroke. To lahko povzroči uničenje naravnih habitatov, kot so vodni zbiralniki (jezero), travnik, gozdno območje, in prikrajska prebivalca mesta za naravni prostor za preživljanje prostega časa. Poleg tega lahko ta gradnja povzroči preselitev številnih živalskih vrst in uničenje biotske raznovrstnosti. Vlada trdi, da je projekt potreben za gospodarsko rast, reševanje težav z odlaganjem prevelikih količin odpadkov in ustvarjanje delovnih mest, kritiki pa trdijo, da so dolgoročni stroški za okolje in prihodnje generacije večji od kratkoročnih koristi. Mestni svet izvede javno anketo, ki ji sledi sestanek s prebivalci mesta, na katerem lahko ti izrazijo svoje pomisleke, podajo predloge in sodelujejo v konstruktivnem dialogu s predstavniki vlade, da bi sprejeli končno odločitev.

DILEMA

Ali bi moralo mesto zgraditi obrat za recikliranje na naravnem območju mesta?

PREDLAGANA DEJAVNOST 1 (PREDNOSTI IN SLABOSTI)

Dijaki se razdelijo v skupine, v katerih razpravljajo o etičnih vidikih in možnih rešitvah tega scenarija. Razmislijo o naslednjih vprašanih in oblikujejo razgibano ravnovesje argumentov za in proti. Vsak argument morajo oceniti od 0 do 3, odvisno od tega, kako prepričljiv se jim zdi. Na koncu seštejejo ocene in ugotovijo, katera stran dileme je močnejša.

Ob tem:

1. Razmislite o argumentih za gradnjo obrata za recikliranje. Koristi, ki jih bodo imeli ljudje in mesto.
2. Razmislite o slabostih tega projekta in ekosistemskih koristih, za katere so ljudje prikrajšani.
3. Razmislite, kako nadomestiti prevzem dela zemljišča in njegovega ekosistema za gradnjo.
4. Razmislite, kako uravnotežiti potrebo po gospodarski rasti in ustvarjanju delovnih mest z morebitnimi negativnimi vplivi urbanizacije na okolje.
5. Katere etične vidike je treba upoštevati pri odločanju o urbanizaciji?
6. Katere alternativne rešitve bi lahko raziskali za umestitev industrijskega projekta brez uničenja naravnih habitatov in biotske raznovrstnosti?

PREDLAGANA DEJAVNOST 2 (IGRA VLOG)

Igra vlog - Srečanje z odborom mestnega sveta. Dijaki si razdelijo vloge, in se odpravijo na sestanek mestnega sveta. Sestanka se udeležijo predstavniki različnih družbenih skupin, ki predstavijo svoje videnje primera.

1. Predstavniki vlade zagovarja obrat za recikliranje odpadkov, poudarja gospodarske koristi, ustvarjanje delovnih mest in potrebo po reševanju problema odlaganja odpadkov. Naglasi morebitni pozitivni vpliv na razvoj in rast mesta.
2. Prostovoljec mladinske organizacije nasprotuje gradnji obrata za predelavo odpadkov in izraža zaskrbljenost zaradi uničenja naravnih krajev, ki so namenjeni sprostitvi mladih in družin.
3. Lokalni prebivalec predstavlja prebivalca, ki živi v bližini predlagane lokacije. Deli osebne izkušnje in skrbi glede morebitnih negativnih vplivov na skupnost, vključno s povečanim prometom, hrupom in zmanjšano kakovostjo življenja. Izraža željo po zaščiti naravnega območja in ohranitvi obstoječega ekosistema.
4. Strokovnjak za divje živali nasprotuje gradnji obrata za recikliranje odpadkov in izraža zaskrbljenost zaradi uničenja naravnih habitatov, izgube biotske raznovrstnosti in dolgoročnih okoljskih posledic. Trdi, da je treba razmisliti o alternativnih rešitvah za reševanje problema z odpadki brez ogrožanja okolja. Zagotavlja znanstvena spoznanja o posebnih živalskih vrstah, prisotnih na območju, in njihovi odvisnosti od naravnih habitatov. Razloži morebitne posledice uničenja habitatov, kot so premestitev vrst, zmanjšanje biotske raznovrstnosti in neravnovesje ekosistema.
5. Lastnik podjetja podpira gradnjo obrata za recikliranje odpadkov zaradi potencialnih gospodarskih priložnosti. Poudarja vidik ustvarjanja delovnih mest in razpravlja o tem, kako bi to lahko koristilo lokalnemu gospodarstvu in podjetjem. Izraža pomisleke glede ekonomskih stroškov alternativnih rešitev.
6. Mestni načrtovalec predstavi tehnične vidike projekta, vključno z zasnovo, možnostmi ravnanja z odpadki in presojo vplivov na okolje. Zagotavlja informacije o morebitnih omilitvenih ukrepih, kot sta obnova habitatov in spremljanje okolja.
7. Zaskrbljeni starši izražajo zaskrbljenost zaradi morebitne izgube rekreacijskega prostora za družine z otroki, dolgoročnih učinkov na prihodnje generacije in pomena ohranjanja naravnih območij za izobraževanje in dobro počutje otrok. Poudarjajo odgovornost mestnega sveta, da preuči trajnostne in okolju prijazne rešitve.

VPRAŠANJA

- Ali je treba pri odločanju o gradnji strateško pomembnega objekta v mestu upoštevati mnenje javnosti?
- Ali je javno mnenje pomembno in ali je dejansko odločilno, ko mu prisluhnemo?
- Ali bi se strinjali s pobudo, da se na naravnem območju vašega mesta zgradi obrat za recikliranje?

SCENARIJ

BIOSEM

Bioethics and sustainable environment management
(2022-1-SI01-KA220-SCH-000086423)

ZDRAVJE EKOSISTEMOV IN VODNI VIRI

NASLOG: VLOGA FOSFATOV PRI EVTROFIKACIJI

TEMA

ZDRAVJE EKOSISTEMOV IN VODNI VIRI

NASLOV

VLOGA FOSFATOV PRI EVTROFIKACIJI

CILJI

- poznavanje in razumevanje evtrofikacije;
- poznavanje osnovnih vidikov evtrofikacije;
- poznavanje povezave med etičnimi načeli, uporabo bioetike in evtrofikacije.

POVEZOVANJE Z OKVIROM KOMPETENC

- opredelitev pojma zdravja ekosistema;
- spoznanje, da je vse v naravi medsebojno povezano;
- poznavanje različnih dejavnikov, ki vplivajo na zdravje ekosistema;
- razumevanje pomena vodnih virov za vitalnost ekosistema;
- poznavanje etičnih načel, povezanih z zdravjem ekosistemov;
- poznavanje pomena vodnih virov za ljudi in celotno okolje.

KRATKE OBJEKTIVNE INFORMACIJE O PREDMETU

Ljudje smo z vodo globoko in dolgoročno povezani. Ljudje so odvisni od vode. Zato je potrebna etična drža pri uporabi in upravljanju vodnih virov. Tekmovanje za vodo, za njeno uporabo za potrebe gospodinjstev, kmetijstva in industrije, bo vedno bolj pereče. Kakovostna oskrba z vodo in sanitarno-higienski pogoji so povezani z izboljšanjem zdravja ljudi in gospodarske produktivnosti. Voda je zelo pomembna za življenje in zdravje ljudi. Z diagnozo ekosistema se oceni, ali je ta v dobrem stanju ali ne. Če se v ekosistemu pojavijo težave, poskušamo najti razloge, zakaj so se pojavile. Stanje ekosistema je dinamično in se lahko spreminja glede na vpliv številnih dejavnikov. Če ugotovimo težave z zdravjem ekosistema, poskušamo poiskati 'zdravilo' in ukrepe, ki bodo ekosistem ponovno vrnili v normalno stanje.

V zadnjem času se je stanje vodnih teles v Evropski uniji, ki se uporabljajo za pitje in gospodinjstvo, poslabšalo zaradi eutrofikacije. 95 % fosforja konča v komunalni odpadni vodi zaradi uporabe fosfatov v sintetičnih detergentih, 5 % fosforja pa konča v odpadni vodi zaradi uporabe gnojil v kmetijskih dejavnostih. Fosfati povzročajo ogromno škodo okolju. Odvajanje odpadne vode z visoko vsebnostjo fosforja je dejavnik, ki prispeva k hitremu razmnoževanju cianobakterij (eutrofikacija) v površinskih vodnih telesih. Citotoksini, ki jih proizvajajo cianobakterije, ogrožajo življenje in zdravje ljudi in živali. Obstajajo tudi nevidne grožnje: zaradi obilice fosfatov v vodnih telesih se spremeni kemična sestava vode, uniči se mikroflora in voda ni več primerna za pitje. V evropskih državah je bilo omejevanje vsebnosti fosforja v sintetičnih detergentih doseženo z zakonodajnimi ukrepi ali prostovoljnimi sporazumi ter izvajanjem direktive o čiščenju komunalne odpadne vode.

PRIMER

V kemiji se fosfatni ioni ločijo z obarjanjem. Nastalo kemijsko blato je težko predelati, dragi pa so lahko tudi reagenti, vendar je oprema, potrebna za to metodo, preprostejša kot pri biološki obdelavi. Poleg tega je metoda varnejša na območjih, kjer sestava odpadne vode otežuje biološko ločevanje fosfatov. Fosfatni ioni tvorijo rahlo disociirane spojine z ioni številnih kovin, vendar se za praktično čiščenje vode uporabljata dve od njih.

Podjetje Kemira ponuja koagulante za čiščenje vode, katerih ime odraža njihovo glavno sestavino: "Ferix-3" in "ALS-7,2 %". Družina Smith že več generacij živi v bližini jezera Crystal Lake. Jezero je bilo vedno osrednji del njihovega življenja, saj jim je omogočalo ribolov, plavanje in rekreacijo. Vendar se je v zadnjih letih kakovost vode v jezeru Crystal Lake poslabšala zaradi eutrofikacije, ki jo povzroča prekomerna vsebnost fosfatov v vodi. Vse pogosteje so se pojavljale alge, zaradi česar jezero ni več privlačno za dejavnosti, v katerih je družina Smith nekoč uživala. Smithovi imajo majhno družinsko podjetje, ki proizvaja pralna sredstva, njihov vodilni izdelek pa vsebuje fosfate. Družinsko podjetje je pomemben vir dohodka in se prenaša iz roda v rod. Njihovo pralno sredstvo se pogosto uporablja v skupnosti in sosednjih mestih.

DILEMA

Ali bi morali biti pozorni na sestavo sintetičnih detergentov, ki jih uporabljamo v vsakdanjem življenju?

Etična dilema: Družina Kovač se sooča z etično dilemo. Po eni strani jim je zelo mar za okolje in zdravje jezera Kristal. Zavedajo se, da njihovo pralno sredstvo, ki vsebuje fosfate, prispeva k problemu eutrofikacije. Po drugi strani pa bi prepoved fosfatov v njihovem detergentu lahko ogrozila prihodnost njihovega družinskega podjetja in preživetje zaposlenih.

PREDLAGANA DEJAVNOST 1

Predstavitve teme z vprašanji in ogled dveh videoposnetkov

Razprava v skupini

- Katera čistila uporabljate za
 - * osebno higieno
 - * posodo od hrane,
 - * pranje perila?
- Kako jih izberete?
- Katera od teh treh skupin detergentov najbolj škoduje okolju in zakaj?

ogled videoposnetka, ki na humoren način prikazuje, kaj se vsak dan dogaja z Baltskim morjem <https://www.youtube.com/watch?v=qkOkO5tYGF4&t=26s>

ogled videoposnetka o eutrofikaciji, ki predstavlja veliko grožnjo za Baltsko morje <https://www.youtube.com/watch?v=YfEV3qkbPRQ&t=58s>

PREDLAGANA DEJAVNOST 2

Laboratorijska praksa
MODELIRANJE ČIŠČENJA ODPADNIH VODA
Oprema za poskuse, snovi

1% raztopina Na_3PO_4 , raztopina pralnega praška; 0,5M raztopina FeCl_3 , 0,5M raztopina $\text{Al}_2(\text{SO}_4)_3$, 0,5M raztopina CaCl_2
6 epruvet, pipeta za kapljanje, lijaki, erlenmajerice, stekleni lijak in filtrirni papir

Postopek eksperimentiranja

1. V prvo epruveto vlijte raztopino natrijevega ortofosfata v plast ≈ 1 cm.
2. Dodajte ≈ 10 kapljic prvega izbranega reagenta za obarjanje fosfatnih ionov.
3. Opazovanja zapišite v tabelo.
4. V drugo epruveto vlijte raztopino pralnega praška v plasti ≈ 1 cm.
5. Dodajte ≈ 10 kapljic prvega izbranega reagenta za obarjanje fosfatnih ionov.
6. Opazovanja zapišite v tabelo.
7. Poskus ponovite z drugim in tretjim predlaganim reagentom.

Registracija pridobljenih podatkov

Preglednica 1. Vpliv reagenta na vzorce odpadne vode

Sestava odpadne vode	Opazovanja po dodajanju reagenta
Na ₃ PO ₄ / PO ₄ ³⁻ ioni	1.. 2.. 3..
Raztopina pralnega praška	1.. 2.. 3..

VPRAŠANJA

- Ali je mogoče odpadno vodo očistiti fosfatov, da bi preprečili evtrofno onesnaženje?
- Kateri od reagentov je najučinkovitejši za obarjanje fosfatnih ionov?
- Kako izbrati okolju prijazen detergent?

SCENARIJ

BIOSEM

Bioethics and sustainable environment management
(2022-1-SI01-KA220-SCH-000086423)

GENSKI INŽENIRING

NASLOV:
GENSKI INŽENIRING

TEMA

ZNANOST IN TEHNOLOGIJA

NASLOV

GENSKI INŽENIRING

CILJI

- prikaz razumevanja in poznavanja znanstvenih načel in tehnoloških konceptov;
- razumevanje učinka znanosti in tehnologije na družbo in okolje ter ocenitev njihovega pomena;
- učinkovito razumevanje in razlaganje znanstvenih idej in konceptov;
- razvijanje spoštovanja do sistematičnega pristopa znanstvene metode pri raziskovanju in razumevanju naravnih pojavov v okviru kmetijstva.

POVEZOVANJE Z OKVIROM KOMPETENC

- razumevanje etike znanstvenega napredka, zlasti na področju genskega spreminjanja v kmetijstvu;
- učinkovito sporočanje bioetičnih vidikov spreminjanja rastlinske DNK različnim javnostim;
- prepoznavanje etične dileme v znanosti in tehnologiji, zlasti pri gensko spremenjenih organizmih v kmetijstvu;
- uporaba bioetičnih načel v kmetijstvu, ki zagotavljajo odgovorne odločitve;
- sodelovanje v etičnih razpravah in predlagati rešitve v zvezi z znanstvenim napredkom, kot je gensko spreminjanje v kmetijstvu, ob upoštevanju morebitnih posledic.

KRATKE OBJEKTIVNE INFORMACIJE O PREDMETU

Genetika je veda o tem, kako se lastnosti in značilnosti prenašajo iz generacije v generacijo. Genetika je znanstvena študija genov in dednosti oz. tega, kako se določene lastnosti ali značilnosti prenašajo s staršev na potomce zaradi sprememb v zaporedju DNK. Gen je del DNK, ki vsebuje navodila za ustvarjanje ene ali več molekul, ki pomagajo pri delovanju telesa. Z genskim inženiringom se proizvajajo tudi različna zdravila in hormoni za medicinsko uporabo.

PRIMER

V majhnem mestu v Nemčiji je živel družina Weber, ki je bila navdušena nad kmetovanjem in je rada skrbela za družinsko koruzno polje. Njihova koroza je bila najslajša in najobilnejša v celotnem mestu, zato so vsi občudovali izjemne pridelke. Nekega dne je Webrovo kmetijo obiskala znana znanstvenica dr. Emma Hoffmann. Bila je strokovnjakinja na področju genskega inženiringa in je opravljala prelomne raziskave o spreminjanju rastlinske DNK za ustvarjanje vrhunskih pridelkov. Dr. Hoffmannova je med sprehodom po cvetočem koruznem polju Webrovi družini razložila koncept genskega inženiringa. Povedala jim je, kako lahko znanstveniki spremenijo DNK rastlin, da postanejo bolj odporne proti škodljivcem, boleznim in neugodnim vremenskim razmeram. Tako bi lahko dosegli večji pridelek in boljšo kakovost pridelkov, kar bi koristilo kmetom in skupnostim po vsem svetu. Poleg tega pa lahko genski inženiring povzroči revolucijo v kmetijstvu, vendar se ob tem porajajo tudi pomembna etična vprašanja. Čeprav lahko izboljšamo pridelke, obstaja nevarnost neželenih posledic. Družina Weber se je morala odločiti, ali bo sodelovala z dr. Hoffmanovo, vendar so imeli veliko nesoglasij in nejasnosti glede genskega inženiringa. Z veseljem so sprejeli morebitne koristi genskega inženiringa, hkrati pa so bili močno zaskrbljeni zaradi njegovih neznanih posledic.

DILEMA

Ali naj družina Weber na svoji kmetiji poskuša spremeniti DNK rastlin, da bi pridelala boljše pridelke, ali naj še naprej kmetuje tako, kot je doslej?

PREDLAGANA DEJAVNOST 1

Razprava o prednostih in slabostih

Spodbujanje dijakov h kritičnemu razmišljanju o prednostih in tveganjih spreminjanja rastlinske DNK.

1. Razdelite razred v dve skupini: ZA in PROTI.
2. Vsaki skupini dodelite nalogo, da pripravi argumente za spremembo rastlinske DNK ali za uporabo tradicionalnih metod.
3. Izvedite razpravo, v kateri dijaki iz vsake skupine predstavijo svoja stališča.
4. Po razpravi spodbudite debato o različnih pogledih in etičnih vidikih.

PREDLAGANA DEJAVNOST 2

Raziskovanje rastlinske DNK

Predstavitel koncepta spreminjanja rastlinske DNK in njegovih možnih učinkov na pridelke:

1. Dijakom ponudite različne slike ali modele rastlin.
2. Razložite, da lahko znanstveniki, kot je dr. Hoffmannova, spremenijo DNK rastline in jo na različne načine izboljšajo.
3. Dijaki naj s pomočjo likovnih pripomočkov spremenijo slike ali modele rastlin in jim dodajo nove značilnosti ali lastnosti.
4. V skupini razpravljajte o tem, kako bi lahko spremembe vplivale na rast in lastnosti rastline.

VPRAŠANJA

- Zakaj menite, da bi bilo spreminjanje DNK rastlin koristno za kmetijstvo? Ali lahko navedete primer?
- Kateri so možni izzivi ali tveganja, ki bi jih lahko povzročilo spreminjanje rastlinske DNK?
- Kako lahko sprememba rastlinske DNK vpliva na okolje in druga živa bitja?
- Če bi bili kmetje, kot je družina Weber, bi se odločili za spremembo DNK rastlin ali bi ostali pri tradicionalnem kmetovanju? Zakaj?
- Zakaj je pri odločanju o genskem inženiringu v kmetijstvu pomembno upoštevati tako koristi kot etične pomisleke?

SCENARIJ

BIOSEM

Bioethics and sustainable environment management
(2022-1-SI01-KA220-SCH-000086423)

ZNANOST IN TEHNOLOGIJA

NASLOV: BIOTEHNOLOGIJA

TEMA

ZNANOST IN TEHNOLOGIJA

NASLOV

BIOTEHNOLOGIJA

CILJI

- spodbujanje znanja in razumevanja znanstvenih načel in tehnoloških konceptov;
- prepoznavanje in analiziranje učinka znanosti in tehnologije na družbo in okolje;
- učinkovito razumevanje in razlaganje zapletenih znanstvenih konceptov;
- razvijanje spoštovanja do sistematičnega pristopa znanstvene metode pri raziskovanju in razumevanju naravnih pojavov.

POVEZOVANJE Z OKVIROM KOMPETENC

- Prepoznavanje etične dileme v znanosti in tehnologiji, zlasti na področju medicinskih raziskav in zdravljenja;
- sodelovanje v razpravah in predlaganje rešitev za etične dileme, ki izhajajo iz znanstvenega in tehnološkega napredka;
- razvijanje kritičnega razumevanja etike v znanstvenem napredku, zlasti na področju zdravstva in biotehnologije;
- učinkovito sporočanje zapletenih bioetičnih vidikov različnemu občinstvu v kontekstu znanosti in tehnologije;
- uporaba etičnega razmišljanja pri praktičnih dejavnostih in razpravah, povezanih z znanostjo in tehnologijo, za odgovorno sprejemanje odločitev na področju raziskav in razvoja.

KRATKE OBJEKTIVNE INFORMACIJE O PREDMETU

Biotehnologija je multidisciplinarno področje, ki uporablja žive organizme, celice in biološke procese za razvoj izdelkov, tehnologij in procesov, ki izboljšujejo različne vidike človeškega življenja in okolja. Vključuje uporabo načel iz biologije, genetike, molekularne biologije, biokemije in drugih sorodnih disciplin za manipulacijo in uporabo bioloških sistemov v praktične namene. Biotehnologija skuša reševati globalne izzive, kot so prehranska varnost, zdravljenje bolezni, trajnostna raba virov in okoljska trajnost, hkrati pa spodbuja gospodarsko rast in znanstveni napredek.

PRIMER

Luka je bil radoveden in vesel otrok, ki je imel redko bolezen. Nekega dne je dobil vabilo za sodelovanje pri znanstvenem projektu. Znanstveniki so namreč odkrili nov način zdravljenja Lukove bolezni. Uporabili so posebno znanstveno tehnologijo, imenovano biotehnologija. Vse je kazalo, dabi lahko Luka s tem zdravljenjem za vedno ozdravel. Vendar je bilo zdravljenje še vedno v fazi preizkušanja. Znanstveniki so Luki povedali, da je približno 90% pacientov, ki so zdravilo preizkusili, ozdravelo. To je odlična novica! Žal pa se je desetim od stotih ljudi stanje poslabšalo. Kar pa seveda ni tako dobro.

Znanstveniki so povedali, da so na osnovi že pridobljenih podatkov, zdravilo še dodatno izboljšali, vendar to zač še vedno ne pomeni 100% varnosti pri uporabi. Luka ni vedel, kaj naj stori, zato je med drugim, za mnenje vprašal tudi prijatelje v razredu.

Njegovi sošolci, polni sočutja in empatije, so razmišljali o tem vprašanju in ponudili svoje poglede na to, kaj bi moral Luka storiti, kar je na koncu ustvarilo premišljeno in spodbudno razpravo.

DILEMA

Ali naj Luka tvega in se vključi v raziskave, ki obljublajo, da ga bodo ozdravile redke genetske bolezni, ali naj počaka, da bo terapija končno odobrena kot varna?

PREDLAGANA DEJAVNOST 1

Etična dilema Brainstorm

1. Razdelite razred v majhne skupine.
2. Vsaki skupini dajte nalogo, da poiščejo etične rešitve za Lukov položaj.
3. Na kratko jim predstavite Lukovo dilemo ter morebitna tveganja in koristi tehnike genskega urejanja.
4. Vsako skupino spodbudite, naj oblikuje ustvarjalne rešitve, ki bodo uravnotežile nujnost izkoreninjenja virusa z etičnimi vidiki.
5. Vsaka skupina predstavi svoje tri najboljše rešitve in pojasni razloge za svojo izbiro.
6. Spodbujajte razpravo v razredu, v kateri učenci primerjajo različne rešitve in analizirajo njihove etične posledice, izvedljivost in možne rezultate.
7. Zaključite z razmislekom o izzivih etičnega odločanja na področju biotehnologije

PREDLAGANA DEJAVNOST 2

Etična dilemma – možganska nevihta

1. Razdelite razred v majhne skupine.
2. Vsaki skupini dajte nalogo, da poišče etične rešitve za Lukov položaj.
3. Na kratko jim predstavite Lukovo dilemo ter morebitna tveganja in koristi tehnike genskega urejanja.
4. Vsako skupino spodbudite, naj oblikuje ustvarjalne rešitve, ki bodo uravnotežile nujnost izkoreninjenja virusa z etičnimi vidiki.
5. Vsaka skupina predstavi svoje tri najboljše rešitve in pojasni razloge za svojo izbiro.
6. Spodbujajte razpravo v razredu, v kateri srednješolci primerjajo različne rešitve in analizirajo njihove etične posledice, izvedljivost in možne rezultate.
7. Zaključite z razmislekom o izzivih etičnega odločanja na področju biotehnologije.

VPRAŠANJA

- Kako biotehnologija v zdravstvu in medicini ne pomaga le pri redkih genetskih boleznih?
- O katerih pomembnih stvareh moramo razmišljati, ko uporabljamo biotehnologijo za medicinske raziskave in zdravljenje v naši družbi?
- Kako biotehnologija vpliva na nove izume in tehnologijo na področjih, ki niso zdravstvena, in kaj bi se zaradi nje lahko zgodilo v naši družbi?

SCENARIJ

BIOSEM

Bioethics and sustainable environment management
(2022-1-SI01-KA220-SCH-000086423)

ŽIVLJENJE Z ŽIVALMI

NASLOV: INDUSTRIJSKO KMETOVANJE

TEMA

ŽIVLJENJE Z ŽIVALMI

NASLOV

INDUSTRIJSKO KMETOVANJE

CILJI

- razumevanje razlike med neodtujljivim dostojanstvom ljudi in neodtujljivo vrednostjo živali;
- raziskovanje ravni odgovornosti ljudi do živali in narave kot celote;
- razumevanje, kaj je etično ravnanje z živalmi in kako je povezano z različnimi človekovimi potrebami po preživetju.

POVEZOVANJE Z OKVIROM KOMPETENC

- preučitev etične dileme, povezane z odnosom med ljudmi in živalmi v primeru kmetovanja;
- razumevanje soodvisnosti med ljudmi in živalmi;
- raziskovanje ravni odgovornosti ljudi do živali in narave kot celote;
- sprejemanje odgovornosti za dejstvo, da njihove osebne odločitve vplivajo na dobrobit živali in okolja;
- razvijanje kritičnega pogleda na osebni odnos do živali in uživanja živali.

KRATKE OBJEKTIVNE INFORMACIJE O PREDMETU

Vsak dan je vse več dokazov, da je nujno treba ravnati drugače in se usmeriti k zdravemu, trajnostnemu in humanemu sistemu prehranjevanja in kmetovanja. Velik del svetovnih trajnostnih in zdravstvenih izzivov je posledica industrijske živinoreje in uporabe velikih količin žit in soje kot krme za živali. Krčenje gozdov, sprememba rabe tal, degradacija tal, izguba biotske raznovrstnosti, prekomerna raba in onesnaževanje vode ter emisije toplogrednih plinov so le nekatere od posledic sedanjega sistema kmetovanja in prehrane, ki je znan kot industrijsko kmetovanje. Potrošniki - ljudje - se morajo bolj zavedati vplivov svojih izbir na okolje in od kod prihaja njihova hrana.
(Vir: Kompetenčni okvir BIOSEM)

PRIMER

Martin prihaja iz družine, v kateri so štiri generacije kmetov. Rad skrbi za živali in dela na kmetiji. Vendar meni, da je uporaba tradicionalnih metod težka in zahteva veliko časa, zato želi preiti na sodobnejše metode. Opravil je nekaj raziskav in ugotovil, da bi bilo dobro začeti z industrijskim kmetovanjem z uporabo sodobne tehnologije, ki bi mu olajšala delo in omogočila večjo proizvodnjo v krajšem času. Tako bi imel tudi več časa za družino. Po drugi strani pa se zaveda, da bi ta sprememba lahko imela nekaj slabih posledic, na primer, da bi živali zadrževali v majhnih in umazanih prostorih ter da bi proces škodoval vodi, zemlji in zraku, ki so pomembni za zdravo življenje. Ne more se odločiti. Martin želi svojo kmetijo voditi tako dobro, da mu bo prihranila čas, dobro ravnala z živalmi, pomagala okolju in prinašala denar.

DILEMA

Ali naj Martin uporablja tradicionalni način kmetovanja ali naj preide na sodobnega?

PREDLAGANA DEJAVNOST 1 (PREDNOSTI IN SLABOSTI)

PREDNOSTI:

- poceni proizvodnja mesa
- za kmete precej nezahtevna (enostavna in praktična)
- visoki dobički
- optimizacija prostora
- optimizacija postopkov povezanih z industrijskim kmetovanjem
- zagotavlja veliko različnih mesnih izdelkov
- hitra proizvodnja mesa
- visoka stopnja avtomatizacije
- lahko okrepi lokalno gospodarstvo
- oskrba velikega števila ljudi z mesom
- skoraj NI geografskih omejitev
- proizvodnja mesa skozi vse leto

SLABOSTI

- z živalmi se ravna zelo slabo
- živali lahko ustrahujejo druga drugo
- nizkokakovostno meso
- živali se gojijo do nenaravne rasti
- hitro ločevanje mladičev od odraslih živali
- nekatere živali so ubite samo zaradi svojega spola
- nenaravna oblika reje živali
- gensko inženirstvo se lahko uporablja za industrijsko kmetovanje
- delež maščobe v mesu je precej visok
- meso je lahko okuženo z antibiotiki
- visoka poraba vode
- onesnaženost tal
- onesnaževanje podtalnice
- globalno segrevanje
- izguba delovnih mest zaradi avtomatizacije

PREDLAGANA DEJAVNOST 2

DEBATA: Učitelj v razredu oblikuje tri skupine.

- skupino 1 sestavljajo dijaki, ki zagovarjajo tradicionalno kmetijstvo
- skupino 2 dijaki, ki podpirajo industrijsko kmetijstvo
- skupino 3 dijaki, ki verjamejo, da je mogoče najti vmesno pot.

Učitelj na tablo napiše naslednje vprašanje in dijake povabi, da poskušajo v svoji razpravi nanj argumentirano odgovoriti: ***”Na koga in kaj bo to kratkoročno in dolgoročno vplivala izbrana oblika kmetijstva?”***

VPRAŠANJA

- Kakšne koristi bo ta nova tehnologija prinesla skupnosti?
- Ali industrijsko kmetovanje vodi k trajnostnim praksam? Zakaj?/ Zakaj ne?
- Katere težave po vašem mnenju povzročajo industrijsko kmetovanje, ki vpliva na ekosistem?
- Kakšno onesnaženje bo nastalo?
- Kateri so glavni problemi industrijskega kmetovanja in zakaj so sporni?
- Kateri dejavniki, ki spodbujajo rast industrijskega kmetovanja, in kako so se ti dejavniki spreminjali skozi čas?
- Kateri so etični vidiki, povezani z vzrejo živali za prehrano, in kako različni pogledi na dobro počutje živali vplivajo na razpravo?
- Kakšni so vplivi industrijskega kmetovanja na okolje in kako so povezani s širšimi vprašanji trajnosti?
- Kakšne so lahko zdravstvene posledice industrijskega kmetovanja in kako te vplivajo na živali in ljudi?
- Katere so alternative industrijskemu kmetovanju in kako izvedljive so z družbenega, gospodarskega in ekološkega vidika?
- Kakšne so politične možnosti za reševanje izzivov industrijskega kmetovanja in kateri so kompromisi pri posameznih pristopih?

SCENARIJ

BIOSEM

Bioethics and sustainable environment management
(2022-1-SI01-KA220-SCH-000086423)

ŽIVLJENJE Z ŽIVALMI

NASLOV: TESTIRANJE NA ŽIVALIH

TEMA

ŽIVLJENJE Z ŽIVALMI

NASLOV

TESTIRANJE NA ŽIVALIH

CILJI

- razumevanje razlike med neodtujljivim dostojanstvom ljudi in neodtujljivo vrednostjo živali;
- razvijanje sposobnosti za etično ravnanje z živalmi in vedenja, kako je povezano z različnimi človeškimi potrebami.

POVEZOVANJE Z OKVIROM KOMPETENC

- preučitev etične dileme, povezane z uporabo živali za znanstveni napredek, ki vodi k družbeni blaginji;
- uporaba etičnih načel na konkretnem primeru poskusov na živalih;
- raziskovanje stopnje odgovornosti ljudi do živali;
- sprejemanje odgovornosti ljudi za dobro počutje živali;
- sprejemanje odgovornost za dejstvo, da njihove osebne odločitve vplivajo na dobrobit živali in okolja;
- razvijanje kritičnega pogleda na osebni odnos z živalmi.

KRATKE OBJEKTIVNE INFORMACIJE O PREDMETU

Uporaba živali v znanstvenih raziskavah je že desetletja sporno vprašanje. Nekateri trdijo, da so poskusi na živalih potrebni za napredek medicinskih raziskav in razvoj novih načinov zdravljenja, drugi pa, da so kruti in nehumani. Ta dilema odpira pomembna etična vprašanja o vrednosti življenja živali in pomenu znanstvenega napredka. Po eni strani je opisano kot edini način, "da se naučimo več o zdravstvenih težavah, ki zadevajo ljudi in živali, ter da zagotovimo varnost novih medicinskih zdravljenj" (APS - American Physiological Society), po drugi strani pa je to postopek, "... ki povzroči spremembo v počutju živali in ji lahko zada bolečino, trpljenje, stisko ali nelagodje." (Aguilar, T. A. F., & Bañuelos, E. G., 2018).

PRIMER

Dr. Peter Novak, raziskovalec v vodilnem farmacevtskem podjetju, je bil zadolžen za razvoj novega zdravila za zdravljenje redke genetske motnje. Zdravilo bi lahko rešilo na tisoče življenj, vendar ga je bilo potrebno pred odobritvijo za uporabo v humani medicini temeljito preizkusiti. Za oceno varnosti in učinkovitosti zdravila je bilo potrebno testiranje na živalih.

Ekipa dr. Novaka je za preskušanje zdravil uporabila miši. Miši so bile genetsko spremenjene tako, da so razvile enako genetsko motnjo kot ljudje. Prvih nekaj testov je bilo uspešnih in zdravilo je kazalo obetavne rezultate. Vendar pa je ekipa med testiranjem naletela na nepričakovane stranske učinke. Pri miših so se pojavili številni simptomi, vključno z izgubo telesne teže, izpadanjem dlake in napadi.

Ekipa se je znašla pred težko odločitvijo. Ali naj nadaljujejo s testiranjem v upanju, da bodo našli rešitev za stranske učinke, ali naj projekt v celoti opustijo? Dr. Novak je vedel, da bi opustitev projekta pomenila opustitev iskanja zdravila za genetsko motnjo, kar bi bilo za bolnike in njihove družine uničujoče. Po drugi strani pa bi nadaljevanje testiranja pomenilo, da bodo miši še bolj trpele.

DILEMA

Če bi bili član te ekipe, bi nadaljevali s testiranjem ali ga ustavili? Zakaj?/Zakaj ne?

PREDLAGANA DEJAVNOST 1 (DEBATA)

Skupina 1:

Menite, da bi morali nadaljevati. (osredotočite se na prednosti)

Skupina 2:

Nasprotujete nasilju. (poudarek na slabostih)

PREDLAGANA DEJAVNOST 2 (USTVARITE GESLO/GESLO)

Ustvarite geslo/"Hashtag" za testiranje na živalih (za ali proti) in začnite kampanjo na družbenih omrežjih za ozaveščanje.

VPRAŠANJA

- Ali je etično uporabljati živali za znanstvene poskuse?
- Koliko trpljenja živali v znanstvenih raziskavah je sprejemljivo?
- Ali je treba testiranje na živalih izvajati, če obstaja možnost, da bodo živali utrpele veliko škodo?
- Kako uravnotežiti morebitne koristi znanstvenih raziskav in škodo, ki jo povzročajo živali?
- Ali obstajajo alternativne metode testiranja, ki bi jih lahko uporabili namesto živali?
- Ali je etično gensko spreminjati živali za namene znanstvenih raziskav?
- Kako določiti vrednost živalskega življenja glede na znanstveni napredek in blaginjo ljudi?
- Ali bi morali biti raziskovalci odgovorni za trpljenje živali med znanstvenimi poskusi?
- Kako zagotoviti, da se testiranje na živalih izvaja na etičen in human način?
- Ali bi morala družba dati prednost dobrobiti živali pred morebitnimi koristmi znanstvenih raziskav?

SCENARIJ

BIOSEM

Bioethics and sustainable environment management
(2022-1-SI01-KA220-SCH-000086423)

MINIMALISTIČNO ŽIVLJENJE

NASLOV: RAZKOŠNO ŽIVLJENJE Z MANJ STVARM

TEMA

MINIMALISTIČNO ŽIVLJENJE

NASLOV

BOGATO ŽIVLJENJE Z MANJ STVARM

CILJI

- zavedanje pomena minimalističnega načina življenja;
- poznavanje bioetične upravičenosti minimalističnega načina življenja;
- zavedanje pomena odločitev vsakega posameznika za ohranjanje biološkega ravnovesja na planetu.

POVEZOVANJE Z OKVIROM KOMPETENC

- izkaz kritično mnenje o minimalističnem načinu življenja;
- sposobnost prevzemanja odgovornosti v zvezi z minimalističnim življenjem;
- sposobnost uporabe znanja o minimalističnem načinu življenja;
- sposobnost samostojne ocene, katere dele minimalističnega življenja bodo uporabili;
- sposobnost spoštovanja avtonomije posameznikov pri izbiri lastnega življenjskega sloga.

KRATKE OBJEKTIVNE INFORMACIJE O PREDMETU

Minimalistični življenjski slog pomeni življenje z minimalno količino sredstev, ki so potrebna za kakovostno in zdravo življenje. Ljudje morajo določiti, kaj jim daje največjo vrednost, ostalo pa zavreči kot odvečno. Ideja je **zmanjšati število stvari**, ki jih imajo v lasti, da se odpre več fizičnega in mentalnega prostora za stvari, ki so za ljudi resnično pomembne. Minimalistični življenjski slog je odločitev, da ne porabimo več sredstev, kot je potrebno, in da se osredotočimo le na stvari, ki so pomembne in dajejo življenju smisel. Mnogim ljudem se zdi dejstvo, da bi se prikrajšali za obilico predmetov, izdelkov in storitev v sodobni potrošniški družbi, nepredstavljivo. Vendar število ljudi, ki živijo v skladu z načeli minimalizma, narašča. Ljudje se odločajo za minimalistično življenje, da se ne bi obremenjevali z nepotrebnim neredom, da se ne bi odvrčali od tistega, kar je zanje resnično pomembno, in da bi zmanjšali življenjske stroške. Posledica minimalističnega življenja je, da **imajo ljudje več časa, ki ga lahko namenijo svojim bližnjim, družini, prijateljem in skupnosti**. Ker pa zaradi omenjenega sloga življenja porabijo manj virov, tudi manj onesnažujejo okolje.

PRIMER

Miha bo čez nekaj mesecev dopolnil 18 let in že nekaj časa razmišlja, kako bi praznoval svoj rojstni dan. Je zelo sramežljiv fant in težko navezuje pristnejše stike, zlasti z najbolj "kul in pametnimi" v razredu. Organizacija edinstvene in uspešne zabave bi lahko bila priložnost, da pritegne pozornost vrstnikov in da ga drugi najstniki sprejmejo in cenijo. Zato se najprej pogovori z načrtovalcem rojstnodnevnih zabav, da uredi najem prostora, gostinsko ponudbo z veliko hrane in pijače, ognjemet in okraske, kot so girlande in baloni, profesionalnega fotografa in didžeja. Nadalje starše prosi za darilo v obliki najnovejše različice telefona iPhone, saj ga ima veliko njegovih sošolcev. Vendar njegovi starši pravijo, da proračun, ki je na voljo za njegovo zabavo, ne zadostuje vsem Mihovim željam. Zato je njegov oče pripravljen delati dodatne ure, vendar je potem treba odpovedati tečaj angleščine v Londonu, ki ga je zanj rezerviral pred nekaj meseci. Nazadnje se odloči, da se bo pogovoril s svojim najboljšim prijateljem in se domislil druge možnosti: Lahko priredi zabavo doma, ponudi pico in pijačo, prosi prijatelje, naj fotografirajo, in izbere dobro glasbo. Za darilo mu lahko starši kupijo cenejšo različico iPhona in se vključi v tečaj angleščine v Londonu. Poleg tega lahko preživi več časa z očetom, saj mu ni treba delati več. Miha je zelo zmeden in ne ve, kaj naj stori.

DILEMA

Ali naj Michele organizira drago ali cenejšo zabavo? Ali ga materialne stvari naredijo srečnejšega? Ali ga več stvari naredi bogatejšega?

PREDLAGANA DEJAVNOST 1 (PREDNOSTI IN SLABOSTI)

Draga zabava:

- počuti se samozavestnega in odraslega;
- naredi vtis na sošolce;
- boljše se vključi v razred in spozna nove prijatelje;
- zasluži si edinstveno zabavo in draga darila, saj bo dopolnil 18 let;
- s profesionalnim fotografom in DJ-jem je lahko prepričan, da bo dobil dobre fotografije in dobro glasbo.

Poceni zabava:

- njegov oče ne dela dodatnih ur in lahko z njim preživi več časa;
- denar porabi za pomembnejše stvari, kot je tečaj angleščine v Londonu;
- brez odvečne hrane in pijače;
- brez odpadne plastike in papirja;
- potrditev prepričanja, da če želite spoznati nove prijatelje, vam jih ni treba navdušiti.

PREDLAGANA DEJAVNOST 2 (IGRA VLOG)

Učitelj lahko dijakom omogoči, da odigrajo situacijo in jim dodeli vloge v zgodbi, npr. Miha, njegova mama, oče, organizator zabave, Mihov najboljši prijatelj, lahko dodajo tudi vloge, kot npr. DJ, fotograf, nekateri sošolci.

Igralci lahko odigrajo dani prizor, ostali sošolci pa so v vlogi opazovalcev. Po igranju vlog lahko opazujoči dijaki podelijo svoja opažanja. Igralci pa poročajo o tem, kako so se počutili, ko so zagovarjali svoja stališča.

VPRAŠANJA

- Ali nas materialne stvari naredijo srečnejše?
- Ali je videz pomembnejši od osebnosti?
- Ali menite, da vas več stvari naredi bogatejše?

- Kakšna je razlika, če izberete drago ali cenejšo zabavo?
- Ali čutite pritisk vplivnežev na svoj življenjski slog?

SCENARIJ

BIOSEM

Bioethics and sustainable environment management
(2022-1-SI01-KA220-SCH-000086423)

MINIMALISTIČNO ŽIVLJENJE

NASLOV: NAKUPOVANJE ... KAKO ZMOGLJIVO JE?

TEMA

MINIMALIST LIVING

NASLOV

NAKUPOVANJE ... KAKO ZMOGLJIV JE?

CILJI

- raziskovanje okoljske etike minimalizma;
- analiziranje družbene in etične odgovornosti posameznikov v potrošniško usmerjeni družbi;
- razmislek o tem, kako lahko minimalizem izzove in preoblikuje družbene norme, povezane s prekomerno potrošnjo.

POVEZOVANJE Z OKVIROM KOMPETENC

- izkazovanje kritičnega mnenja o minimalističnem načinu življenja;
- sposobnost prevzemanja odgovornosti v zvezi z minimalističnim življenjem;
- sposobnost uporabe znanja o minimalističnem načinu življenja;
- sposobnost samostojne ocene, katere dele minimalističnega življenja bodo uporabili;
- sposobnost spoštovanja avtonomije posameznikov pri izbiri lastnega življenjskega sloga.

KRATKE OBJEKTIVNE INFORMACIJE O PRED- METU

Minimalistični življenjski slog pomeni življenje z minimalno količino sredstev, ki so potrebna za kakovostno in zdravo življenje. Ljudje morajo določiti, kaj jim daje največjo vrednost, ostalo pa zavreči kot odvečno. Ideja je zmanjšati število stvari, ki jih imajo v lasti, da se odpre več fizičnega in mentalnega prostora za stvari, ki so za ljudi resnično pomembne. Minimalistični življenjski slog je odločitev, da ne porabimo več sredstev, kot je potrebno, in da se osredotočimo le na stvari, ki so pomembne in dajejo življenju smisel. Mnogim ljudem se zdi dejstvo, da bi se prikrajšali za obilico predmetov, izdelkov in storitev v sodobni potrošniški družbi, nepredstavljivo. Vendar število ljudi, ki živijo v skladu z načeli minimalizma, narašča. Ljudje se odločajo za minimalistično življenje, da se ne bi obremenjevali z nepotrebnim neredom, da se ne bi odvrčali od tistega, kar je zanje resnično pomembno, in da bi zmanjšali življenjske stroške. Posledica minimalističnega življenja je, da imajo ljudje več časa, ki ga lahko namenijo svojim bližnjim, družini, prijateljem in skupnosti. Ker pa z omenjenim življenjskim slogom porabijo manj virov, tudi manj onesnažujejo okolje.

PRIMER

Liza je 16-letno dekle, katere najljubši hobi je nakupovanje. Seveda počne tudi druge stvari, kot so obiskovanje kina, sprehodi, telovadba in branje, vendar nobena od teh dejavnosti ne zasede niti približno toliko njenega časa in pozornosti, kot nakupovanje. Nakupovanje je njena glavna dejavnost. Če ima kaj prostega časa, gre po nakupih. Če se želi izogniti nečemu – ali razmišljanju o nečem –, gre po nakupih. Če potrebuje čustveno spodbudo, gre po nakupih. Seznan je dolg ... nakupovanje jo izpolnjuje. Seveda v njeno življenje vnese nekaj razburjenja. Novo in iskanje ugodnih ponudb jo navdušujeta. Prav tako uživa v tem, da je zunaj in v stiku s prodajalci in drugimi kupci. Želi verjeti, da so prodajalci, ki jo prepoznajo in jo sprašujejo o njenem življenju, neke vrste prijatelji. Nima najboljšega prijatelja in to ji ustreza.

Danes je pri testu iz matematike dobila slabo oceno. Zelo je vznemirjena in boji se staršev. Kaj naj stori?

DILEMA

Kako se lahko počuti bolje? Naj gre po nakupih ali naj se običe s prijateljem? Ali naj se pogovori z učiteljem matematike ali naj gre po nakupih?

PREDLAGANA DEJAVNOST 1 (NALOGA ZA PISANJE)

Pišite o nečem, kar ste kupili, a nikoli uporabili (ali pa ste redko uporabljali). V svoj odgovor lahko vključite nekatere od naslednjih tem: zakaj ste izdelek kupili, zakaj ga niste uporabljali (ali ste ga uporabljali le redko).

PREDLAGANA DEJAVNOST 2 (NALOGA ZA SKUPINSKO RAZPRAVO)

Danes ljudje kupujejo preveč stvari, ki jih ne potrebujejo ali si jih ne želijo. Kateri so razlogi, da ljudje kupujejo stvari, ki jih ne bodo nikoli uporabili? Kakšne so težave, povezane s tem?

VPRAŠANJA

- Ali nas materialne stvari naredijo srečnejše? Ali lahko nakupovanje ozdravi bolezen?
- Ali je videz pomembnejši od osebnosti?
- Ali menite, da vas več stvari naredi bogatejše?
- Ali vidite vpliv vplivnežev na svoj življenjski slog?

SCENARIJ

BIOSEM

Bioethics and sustainable environment management
(2022-1-SI01-KA220-SCH-000086423)

